

Archeo-rapport 389

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein te Leuven

Marjolein van der Waa, Annelies de Raymaeker & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 389

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein te Leuven

Marjolein van der Waa, Annelies de Raymaeker & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 389
Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein te Leuven

Opdrachtgever:	Dyls NV
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Jeroen Verrijckt
Auteurs:	Marjolein van der Waa Annelies de Raymaeker Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2016/12.825/47

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Leuven – Engels Plein
Locatie	Provincie: Vlaams-Brabant, Gemeente: Leuven, Straat: Engels Plein
Lambert 72- coördinaten	Hoekpunt 1: X:173678,84, Y: 175300,98 Hoekpunt 2: X:173659,04, Y: 175300,13 Hoekpunt 3: X:173663,02, Y: 175325,85 Hoekpunt 4: X:173677,81, Y: 175317,54
Oppervlakte projectgebied	1050m ²
Kadastergegevens	Afdeling: 1, Sectie: A, perceelsnummers: 81m, 82f, 84n
Opdrachtgever	Dyls NV Leuvensesteenweg 623 1930 Zaventem
Vergunningsnummer	2016/238
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Leuven, Engels Plein 1-3
Termijn veldwerk	1 augustus 2016

Aard van de bedreiging	Nieuwbouwproject van 1050m ² met ondergrondse parking
Archeologische verwachting	Het projectgebied situeert zich binnen de middeleeuwse stadsmuur van Leuven. Sporen van de stadsomwalling en de 18 ^{de} - 19 ^{de} -eeuwse pakhuizen en pre-industriële gebouwen aan de Vaartkom kunnen verwacht worden.
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 3
1.1	Algemeen	p. 3
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3	Fysiografie	p. 5
1.4	Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 6
Hoofdstuk 2	Bureaustudie	p. 9
2.1	Afbakening terrein, reeds onderzochte en verstoorde zones	p. 9
2.2	Historisch kader van Leuven	p. 9
2.2.1	De IJzertijd en de Romeinse periode	p. 10
2.2.2	De vroege en de volle middeleeuwen	p. 11
2.2.3	De late middeleeuwen en de Nieuwe Tijd	p. 14
2.3	Het Engels Plein en omgeving	p. 15
2.4	Cartografische bronnen	p. 16
2.5	De impact van de huidige bebouwing op het archeologisch bodemarchief	p. 22
2.6	Archeologische voorkennis	p. 23
2.7	De aanbevolen strategie voor het prospectieonderzoek	p. 24
Hoofdstuk 3	Werkmethode	p. 25
Hoofdstuk 4	Analyse	p. 29
4.1	Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 29
4.2	Het sporen- en vondstenbestand	p. 31
4.2.1	Algemeen	p. 31
4.2.2	WP2 Post-Middeleeuws	p. 32
	Muren	p. 33
	Sporen en vondsten	p. 37
	Vloeren	p. 39
4.2.3	WP3 Post-Middeleeuws	p. 42
	Muren	p. 42
	Sporen en vondsten	p. 45
4.3	Stratigrafische analyse	p. 47
4.4	Functionele analyse	p. 47
4.5	De impact van de geplande werken op de archeologische waarden	p. 48
Hoofdstuk 5	Synthese	p. 49
5.1	Interpretatie en datering	p. 49
5.2	Beantwoording onderzoeksvragen	p. 49
Hoofdstuk 6	Besluit	p. 52
Bibliografie		p. 53

Bijlagen (CD-rom)

- Bijlage 1: Fotoinventaris
- Bijlage 2: Sporeninventaris
- Bijlage 3: Vondsteninventaris
- Bijlage 4: Sporenplan

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

In het kader van een gepland nieuwbouwproject met ondergrondse parking heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/238) op een terrein met een oppervlakte van 1050m² gelegen op de hoek van het Engels Plein en de Vaartkom te Leuven. Het veldwerk werd op 1 augustus 2016 uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein ligt in het noorden van Leuven, binnen de huidige ring die het tracé van de tweede stadsomwalling volgt (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Leuven, Afdeling: 1, Sectie: A, perceelsnummers: 81M, 82F en 84N (fig. 1.2). Het maakt deel uit van een zone die in het zuiden en oosten wordt omsloten door de Vaart Leuven-Mechelen. De percelen waren voorafgaand aan het onderzoek bebouwd. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek (fig. 1.3).

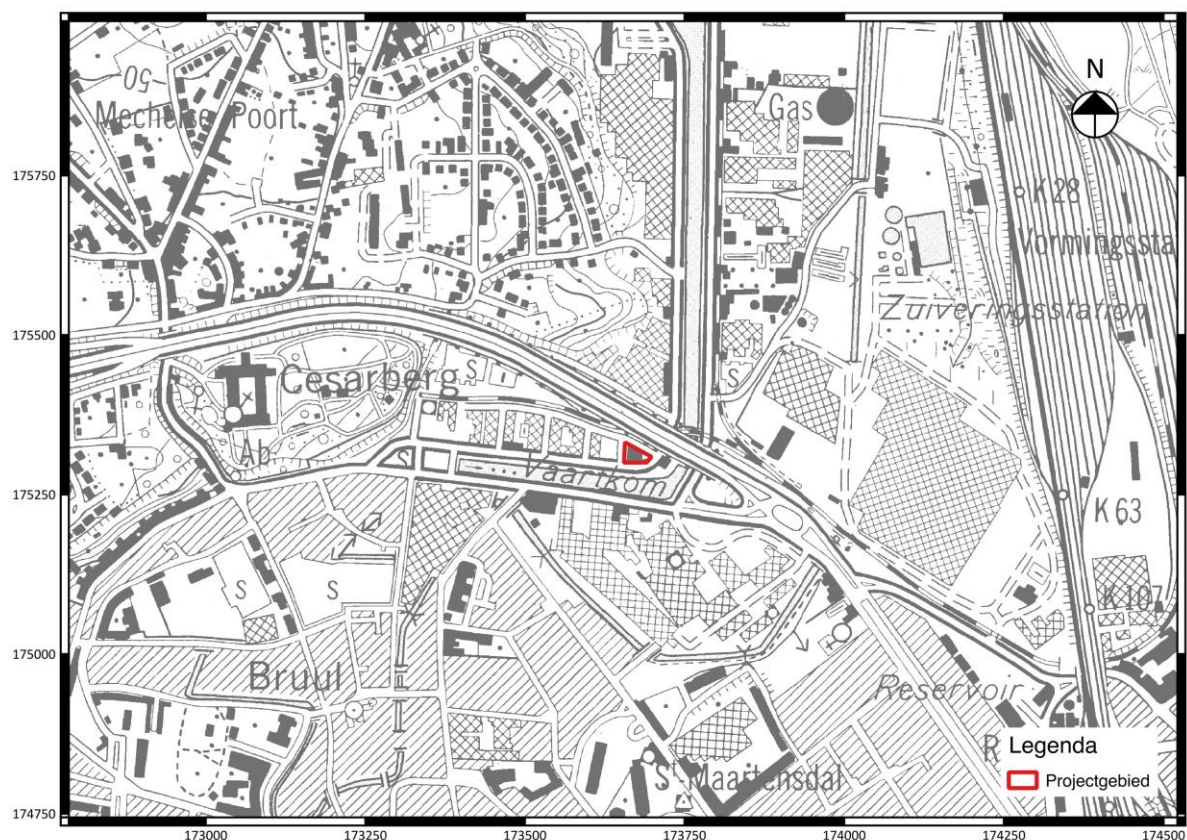

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied¹.

¹ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

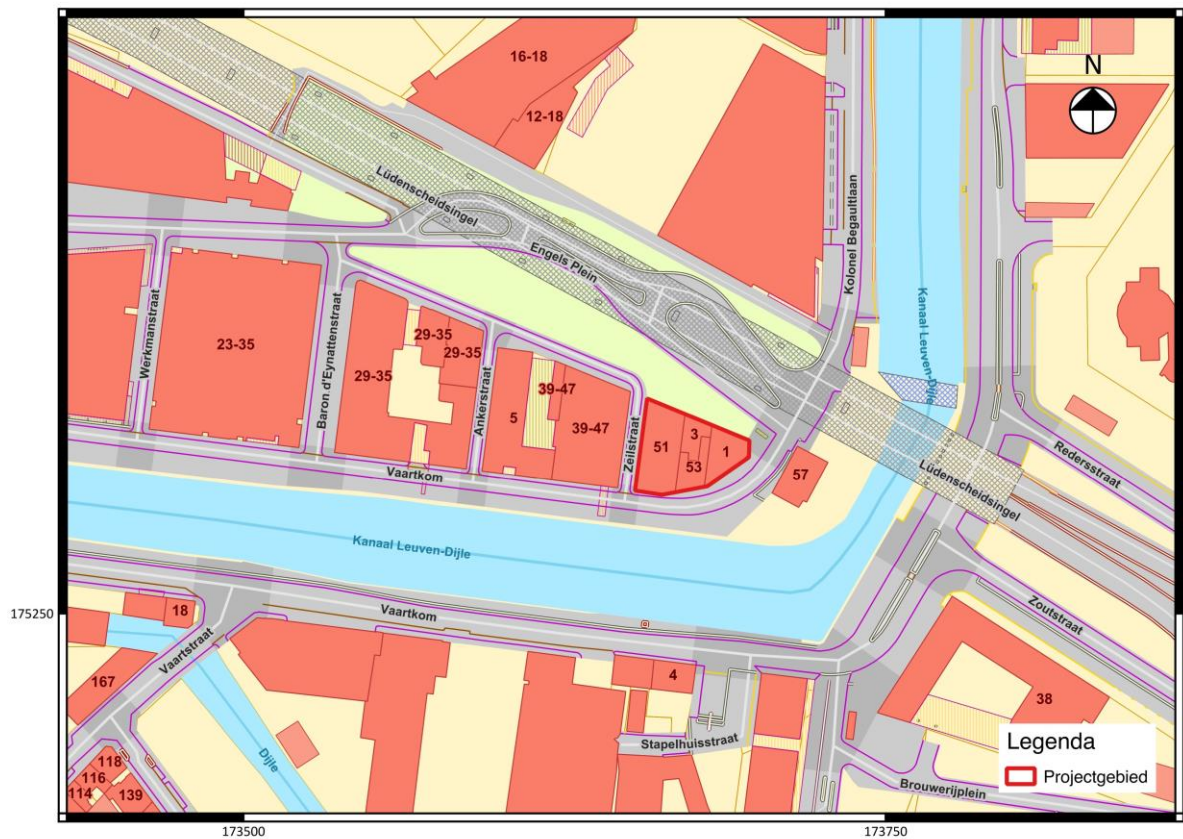

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied².

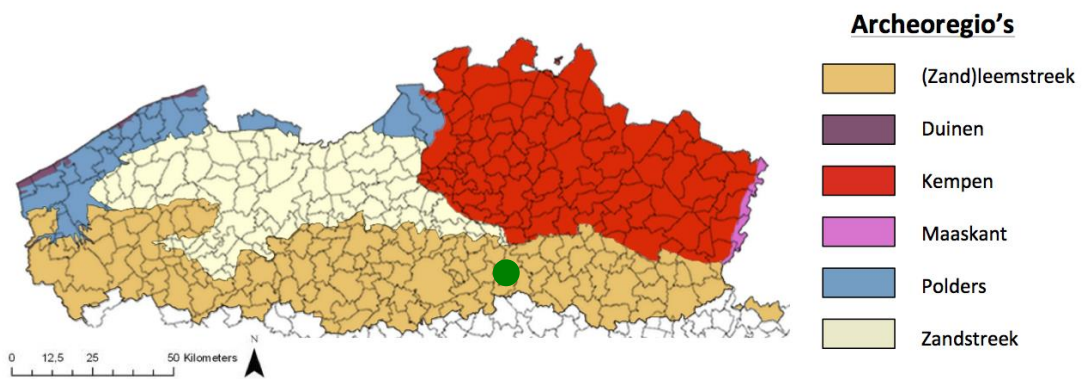

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de Vlaamse archeoregio's³.

1.3 Fysiografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van 18m TAKS in het NO-ZW-georiënteerde stromingsgebied van de Dijle, de Voer en de Vunt (fig. 1.4).

² Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

³ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

Het projectgebied ligt binnen de stadskern van Leuven. De bodemeenheden werden bijgevolg niet gekarteerd (OB).

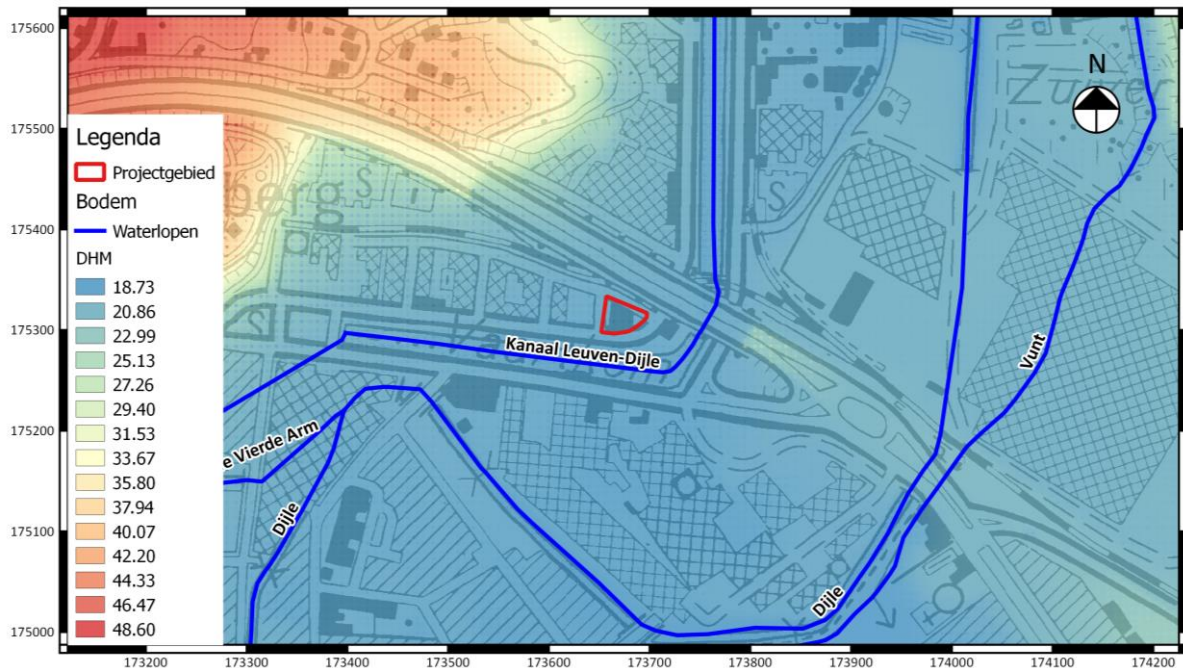

Fig. 1.4: Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied⁴.

1.4 Onderzoekopdracht en vragenstellingen

Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Tijdens de bureaustudie:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- Hoe was de oude perceelsindeling?
- Hoe groot waren de verschillende huizenblokken?
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen terreinen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

- Kunnen de resultaten van de bureaustudie bijgesteld worden?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verharding op het archeologisch erfgoed?
- Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?

⁴ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Zijn er sporen aanwezig van de vroegere (niet ingebedde) Dijle of andere hydrologische structuren. Op welke diepte bevinden deze sporen zich, hoe is hun opbouw, verloop en omvang?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte (omvang, verspreiding, indeling site, ruimtelijke relaties) en functie (incl. de argumentatie)?
- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/van de verschillende afbakeningen/ van de vindplaats in zijn geheel?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Hoofdstuk 2 Bureaustudie

2.1 Afbakening terrein, reeds verstoorde en onderzochte zones

Voorafgaand het onderzoek was het terrein bebouwd. Op een luchtfoto uit 2012 (zomervlucht 2012⁵) is te zien hoe het grootste gedeelte van het projectgebied wordt ingenomen door enkele gebouwen, waaronder een garage. De oostelijke hoek van het terrein bleef gevrijwaard van recente bebouwing, maar was wel bestraat.

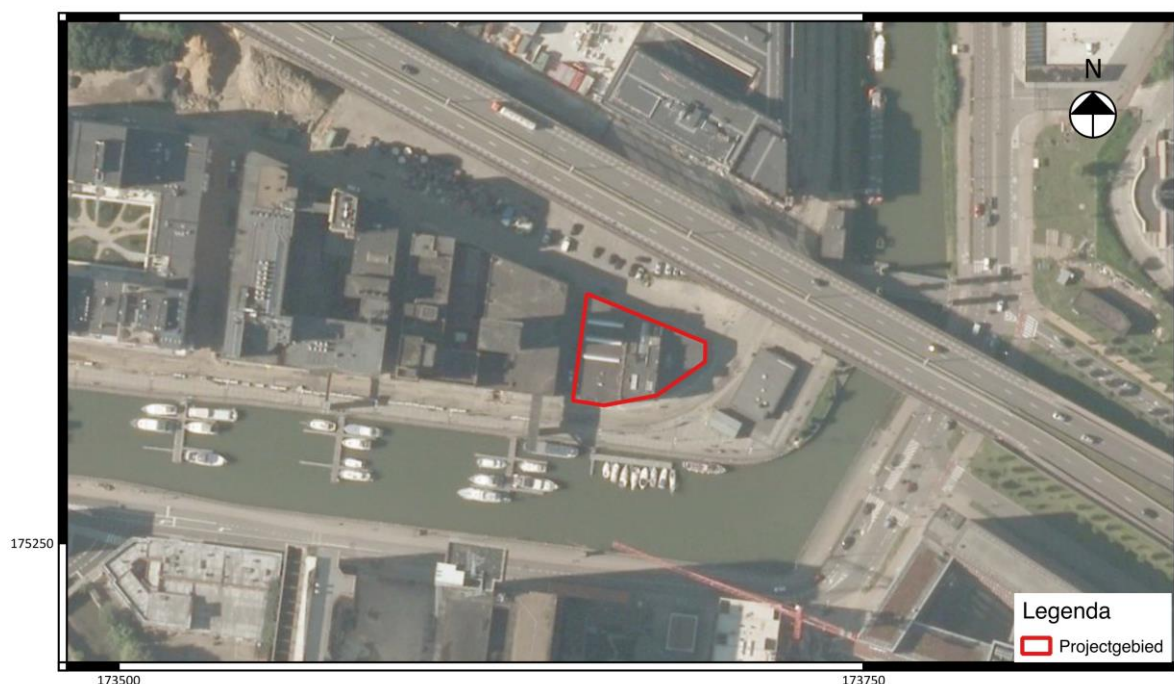

Fig. 2.1: Luchtfoto met situering van het onderzoeksgebied.

2.2 Historisch kader van Leuven

Het grondgebied van Leuven ligt op het raakpunt van drie geografische gebieden: de vlakte van Laag-België in het noorden, de heuvels van het Hageland in het oosten en het Brabantse leemplateau in het zuiden en het zuidwesten. De Dijle en haar bijrivieren snijden zich diep in het Brabantse plateau in, om vervolgens bij het verlaten van het plateau door de stad te stromen waar zich in de alluviale vlakte een aantal zijarmen en eilanden gevormd hebben. De stad zelf ontwikkelde zich zowel in de alluviale vlakte als op de hoger gelegen verflakkingen van het plateau. Dit uit zich in steile hellingen tussen de beide stadsgedeeltes⁶.

De Dijlevallei vormde een natuurlijke doorgang tussen de heuvels en het plateau en was vanaf Leuven bevaarbaar.

Namen van waterlopen en nederzettingen gaan vaak heel ver terug in de tijd. Volgens Gyseling zou de naam Dijle, oudste vermelding als *Thila* in 1008 teruggaan tot het tweede of eerste

⁵ www.dov.vlaanderen.be

⁶ Van Uytven 1980: 15-18.

millennium voor onze tijdrekening. De oorspronkelijke naam zou opklimmen naar het Indo-europese *Tirā*, wat “de moerassige” zou betekenen⁷.

De naam van de stad Leuven klimt op tot *Lubaniom*, afgeleid van de persoonsnaam Lubanios (“de geliefde”). In een 11de-eeuwse kopie van de *Annales Vedastini* uit 884 is sprake van *Luvanium*⁸.

2.2.1 De ijzertijd en Romeinse periode

Van de vroegste geschiedenis van het Leuvense is bijzonder weinig gekend. Tijdens de ijzertijd (650 v.C.-25 n.C.) kende de streek een verspreide bewoning van een eenvoudige landbouwbevolking die zich voornamelijk op de hoogtes langs de Dijlevallei vestigde. Een dergelijke nederzetting is de Kesselberg te Kessel-Lo, een westelijke uitloper van een Hagelandse heuvelrug aan de rand van de Dijlevallei, waar in 1959 opgravingen plaatsvonden van de omheiningswal en -gracht van de aristocratische hoogtenederzetting⁹. Recent werd op deze site ook een studieopdracht uitgevoerd in functie van een archeologische bescherming.

Toch blijft het beeld uit deze periode voor het Leuvense zeer vaag en zijn de vondsten beperkt. Er zijn weliswaar een aantal grafheuvels gekend in het Meerdaalbos, maar nederzettingssporen kwamen tot nu toe amper aan het licht.

In de Romeinse periode bleef de Dijle de grens tussen de *Civitas Nerviorum* en de *Civitas Tungrorum*. In deze periode ligt het grondgebied van de latere stad Leuven buiten de grote verbindingswegen van Noord-Gallië die een verbinding beogen van het Rijnland en de Noordzee. De ruggengraat van het wegennet vormt de weg Keulen-Boulogne, die over Tongeren, Bavai en Doornik loopt. Een tweede weg liep via Tongeren, Tienen, Duisburg, Kester en Kortrijk, met een aftakking die vanuit Tienen westwaarts over Leuven en Elewijt loopt. Deze weg zou terug te vinden zijn als ‘Roomse Baan’ te Lovenjoel, als ‘Heirbaan’ te Bierbeek en als ‘Oude Tiense baan’ en ‘Steenstraat’ te Leuven zelf¹⁰.

Bij de kruising van deze plaatselijke Romeinse weg Elewijt-Tienen met de Dijle zou een baanpost (*mansio*) ontstaan zijn die een attractiepool vormde voor de plaatselijke bevolking om zich te vestigen voor ambachtelijke en commerciële activiteiten¹¹.

Bij opgravingen in de Brusselsestraat in de vroege jaren ’80 van de 20ste eeuw, met name in het Augustinessenklooster en bij het Sint-Pietersziekenhuis, zijn de tot nu toe oudste bewoningssporen van Leuven ontdekt. Ze zijn ongeveer tussen 70 en 250 n.C. te dateren. Deze vondsten, onder meer bouwmetaal, een betonvloer en fragmentair aardewerk, kunnen volgens Provoost wijzen op een nederzetting die minstens gedeeltelijk in steen was opgetrokken. IJzerslakken en lokaal aardewerk getuigen van ambachtelijke activiteit¹².

In de vruchtbare leemstreek rond Leuven bevinden zich sporen van agrarische activiteit, zoals onder meer de villa op het Stenen Kruis te Bierbeek en hebben de Romeinen actief in het landschap ingegrepen door de aanleg van de *centuriatio*, een oude vorm van percelering. Zowel ten zuidoosten als ten zuidwesten van Leuven zijn hiervan veel sporen bewaard gebleven¹³.

⁷ Van Uytven 1980: 9-10.

⁸ Van Uytven 1980: 10.

⁹ Van Uytven 1980: 33-37. Vandekerchove 1996: 37-38.

¹⁰ Van Uytven 1980: 39.

¹¹ Vandekerchove 1996: 51.

¹² Provoost 1982: 44. Vandekerckove 1996: 105.

¹³ Vandekerchove 1996: 42.

2.2.2 De vroege en volle middeleeuwen¹⁴

De periode tussen de laat-Romeinse tijd en het einde van de 9de eeuw is eveneens zeer slecht gekend. In de literatuur wordt soms gewag gemaakt van het bestaan van een Merovingische vicus die in de 8ste eeuw door Sint-Hubertus van Luik bezocht zou worden¹⁵. Mogelijk gaat de stichting van de Sint-Pieterskerk tot deze periode terug.

Omstreeks 800 werden de Frankische gebieden door Karel de Grote uitgebreid en geconsolideerd maar na de dood van Karels zoon Lodewijk de Vrome in 840 werd het rijk onder diens drie zonen verdeeld. Midden-Francië, ook wel Lotharingen, naar Lotharius (de zoon van Lodewijk), omvatte hoofdzakelijk de Nederlanden, het oosten van Frankrijk en grote delen van Noord-Italië. In 855 werd dit gebied nogmaals in drie delen opgedeeld. Eén van deze delen, het koninkrijk Lotharingen, omvatte ongeveer de huidige Benelux, het Nederrijngebied en de Elzas-Lotharingen.

Geleidelijk aan verloor het gebied een deel van zijn zelfstandigheid. Reinier Langhals (910-915) erkende beurtelings het gezag van de Duitse en de Franse koning en wendde zich uiteindelijk tot de Duitse koning. Hierdoor werd Lotharingen een deel van het Duitse Rijk. Lotharingen kreeg in 923 de status van hertogdom en in 977 werd het opgesplitst in twee nieuwe hertogdommen, Opper- en Neder-Lotharingen (fig. 2.2).

Omstreeks 870 is Leuven de hoofdplaats van een gelijknamig graafschap dat zich hoofdzakelijk uitstreekte tussen de Dijle en de Demer. In 884 zouden de Noormannen een Karolingische burcht (ten hove) innemen en er hun winterkamp vestigen¹⁶. In 891 worden de Denen door de Duitse koning Arnulf van Karinthië definitief verslagen. Naar aanleiding van deze veldslag wordt Leuven voor het eerst in geschreven bronnen vermeld. Rond 900 vermeldt abt Regino von Prüm '*Lovon*' in zijn '*Chronicon*'. De annalen van de abdij van Fulda beschrijven zowel het Noormannenkamp te Leuven als de veldslag van 891. Uit deze annalen kan worden opgemaakt dat het leger van Arnulf de Dijle overstak, waaruit kan worden afgeleid dat het Noormannenkamp zich op de linkeroever van de rivier bevond.

Algemeen wordt aangenomen dat de burcht één van de eerste woonkernen -'Ten Hove'- vormde waarrond de stad zal groeien. De andere kern zou zich op de rechteroever bevinden, op het kruispunt van land- en waterwegen, in het huidige stadscentrum.

¹⁴ Voornamelijk Van Uytven 1980 en Vandekerchove 1996.

¹⁵ Lemaire 1971: 216.

¹⁶ Vandekerchove 1996: 69

Fig. 2.2: De opsplitsing in de hertogdommen Opper- en Neder-Lotharingen.

De eerste gekende graaf van Leuven (zie tabel 2.1) is Lambert I met de Baard (1003-1015), achterkleinzoon van Reinier. Door een geslaagde huwelijkspolitiek wist Lambert I ook het graafschap Brussel (tussen de Dijle en de Zenne) in de Brabantgouw te verwerven. In 1085-1086 werd daar door de Duitse keizer Hendrik IV voor Hendrik III van Leuven in leen een tweede graafschap (tussen de Zenne en de Dender) in de Brabantgouw aan toegevoegd onder de vorm van een landgraafschap. Dit landgraafschap werd in 1183 tot hertogdom verheven.

In 1106 werd het hertogdom Neder-Lotharingen door de Duitse keizer aan Godfried I van Leuven in leen gegeven. Als ambtsleen zat hierin ook het markgraafschap Antwerpen vervat. Nadat in 1190 het hertogschap van Neder-Lotharingen al haar gezag werd ontnomen door de Duitse keizer, mochten de graven van Leuven in ruil voor dit verlies het hertogelijk gezag binnen hun territorium uitoefenen. Zo ontstond het hertogdom Brabant.

Sinds de 11de eeuw ontwikkelde Leuven zich tot een plaats van betekenis. Deze groei hangt samen met de gunstige ligging aan het kruispunt van de handelsroute Boulogne-Brugge-Keulen en de van hieruit bevaarbare Dijle enerzijds en met de opgang en de expansiepolitiek van de Leuvense graven anderzijds.

Lambrecht I met de Baard (ca. 950/977-1015), de eerste erfelijke graaf van Leuven, maakt Leuven immers tot het centrum van zijn feodaal bezit en zijn verblijfplaats. Onder zijn bewind werd een nieuwe burcht gebouwd op 's Hertogeneiland, gelegen tussen de twee Dijlearnen. Tevens werd de romaanse Sint-Pieterskerk opgericht.

Godfried I had een duidelijke politiek die erop gericht was te komen tot een beter bestuurbaar kerngebied met een gelijkmatige(re) bevolking en een evenwichtige bedrijvigheid. Leuven speelde in dit alles een centrale rol als hoofdstad van het graafschap. Godfried I besteedde uitgebreid aandacht aan Midden-Brabant om zo de bestaande handels- en bevolkingsconcentraties in het westen en het oosten met elkaar te verbinden. Een middel om de bedrijvigheid te verhogen in deze gebieden was de stichting van nieuwe of de begunstiging van bestaande kloosters¹⁷.

Graven van Leuven en Brussel	
1003-1015	Lambert I met de Baard
1015-1038	Hendrik I
1038-1041	Otto
1041-1054	Lambert II
1054-1079	Hendrik II
1079-1095	Hendrik III
Landgraven van Leuven	
1085-1095	Hendrik III
1095-1139	Godfried I
1139-1142	Godfried II
1142-1190	Godfried III
Hertogen van Brabant	
1183/84-1235	Hendrik I van Brabant
1235-1248	Hendrik II van Brabant
1248-1261	Hendrik III van Brabant
1261-1267	Hendrik IV van Brabant
1267-1294	Jan I van Brabant
1294-1312	Jan II van Brabant
1312-1355	Jan III van Brabant
1355-1406	Johanna van Brabant

Tabel 2.1: Overzicht van de genealogie van de graven van Leuven en hertogen van Brabant tot het begin van de 15de eeuw.

In 1150 zou Leuven het marktprivilege toegekend krijgen en enige tijd later wordt de eerste stenen stadswal rond Leuven opgetrokken. In het centrum, in de buurt van de huidige Oude Markt, ontwikkelde zich een handelswijk, met speciale verkoophuizen of hallen. De voornaamste handelaars en werklieden en de hertogelijke leenmannen verenigden er zich onder de bescherming van de Sint-Pieterskerk. Zij werden de Sint-Pietersmannen genoemd en door een jaarlijkse cijns te betalen werden zij vrije burgers.

¹⁷ Van Uytven 1980: 55-57.

De Leuvense handel zou gaandeweg het lokale niveau overstijgen en werd ingeschakeld in de grote handelsstromen die sinds de 11de eeuw West-Europa doorkruisten. De wolproductie neemt een hoge vlucht in de tweede helft van de 13de eeuw. Leuvense kooplieden kochten de grondstof in Engeland en voerden de afgewerkte producten uit naar Engeland, Frankrijk, het Heilig Roomse rijk en het Duitse hinterland¹⁸. De bloei zou tot ongeveer het midden van de 14de eeuw duren.

2.2.3 De late middeleeuwen en nieuwe tijd¹⁹

De burcht op 's Hertogeneland wordt in de 13de eeuw door de hertogen van Brabant (Hendrik I) een tweede maal verplaatst, ditmaal naar de Keizersberg.

Een tweede ringmuur (1356) omsluit een veel groter gebied, dat nooit volledig volgebouwd geraakt en dat wordt ingenomen door industriële vestigingen en door landbouwuitbatingen, waaronder de wijncultuur. Op het einde van de 14de eeuw bereikt de Brabantse hoofdstad haar definitieve ontwikkeling.

Met de troonsbestijging van hertog Jan I (1268-1294) is de rol van Leuven als hertogelijke residentie uitgespeeld ten voordele van Brussel. Door de stichting van de universiteit in 1425 wint de stad opnieuw aan prestige. Theoretisch bezit Leuven nog een zekere voorrang in Brabant, aangezien de officiële installatie van de Brabantse hertog nog steeds hier plaatsvindt.

De zone van de huidige Grote Markt zou in de loop van de 15de eeuw aangelegd worden. Naast het vervangen van de romaanse Sint-Pieterskerk door een gotische, werden ook het stadhuis en het Tafelrond in gotische stijl opgetrokken.

Het laatste kwart van de vijftiende eeuw zou voor Leuven nefast zijn. De politieke macht van Leuven krijgt de doodsteek in 1489, met de overwinning van de Bourgondische Hertog Maximiliaan van Oostenrijk op de opstandige Vlaamse en Zuid-Brabantse steden. Vanaf nu wordt de leiding gedragen door Brussel en Antwerpen en vooral door de hoge adel.

Met de blijde inkomst van Filips de Schone te Leuven begint voor de stad een periode van herstel. Zij zal haar vroegere grootheid echter nooit evenaren.

Ook de 16de eeuw was een periode van economisch verval. De 17de eeuw is een periode van stagnatie. De 18de eeuw wordt niet enkel gekenmerkt door de bouw van universitaire gebouwen, abdijen en kloosters, maar ook door de vernieuwing van de economische infrastructuur met de aanleg van een steenwegennet en het kanaal Leuven-Dijle (de Leuvense Vaart).

Het uitzicht van de stad zou vooral beginnen te veranderen in de tweede helft van de 19de eeuw. De eerste spoorverbindingen zagen het licht. Het stadsbestuur zou tussenkomen in de urbane ontwikkeling van de stad en een eigen architect aanstellen, François-Henri Laenen (1801-1849).

In 1914 bij het begin van de Eerste Wereldoorlog werd Leuven zwaar beschadigd door brandstichting door de Duitse troepen. Een groot deel van het stadscentrum, met o.m. de Oude Markt, de Sint-Pieterskerk en de Stationsstraat (de huidige Bondgenotenlaan) werden verwoest.

De bombardementen van de Geallieerden tijdens de Tweede Wereldoorlog in 1944, richtten andermaal veel schade aan.

¹⁸ Van Buyten e.a. 1975: 19.

¹⁹ Voornamelijk Van Uytven 1980, Van Uytven 1998 en Vandekerchove 1996.

2.3 Het Engels Plein en omgeving

De locatie van het projectgebied tussen de Dijle en de Vunt in het zuidoosten en de Vaartkom in het noordwesten en net binnen de tweede stadsomwalling is vanuit economisch en geografisch oogpunt uit mogelijk interessant. De aanleg van de vaart door Maria Theresia in 1750 droeg bij tot de vestiging en uitbreiding van de voormalige industriële zone aan de noordoostelijke stadsrand, met voornamelijk brouwerijen en molens.

De huidige Vaartkom werd gegraven in de bestaande los- en laadplaats vlakbij de Keizersberg in een gedeelte van de oude bedding van de Dijle²⁰. Hierbij werd de Keizersberg gedeeltelijk afgegraven en diende de Dijle plaatselijk te worden omgeleid, uitgediept en geruimd, om als *Nieuwe Dijle* via de *Twee Waters* (Dijle en Vunt) verder te vloeien in de richting van Wilsele. De nieuw aangelegde binnenhaven ging ten koste van de vroegere *Werf* aan de Vismarkt, vanouds de rivierhaven gelegen aan een Dijle-arm in het historische stadscentrum.

In juli 1753 werd het kanaal voor het eerst ingevaren. Door herhaaldelijke dijkbreuken en instorting van sluizen moest echter in 1759 alle scheepvaart worden stilgelegd. De Vaart kon uiteindelijk op 19 juli 1763 voor een tweede maal worden opengesteld en was definitief bevaarbaar.

Geleidelijk aan zou het kanaal echter zijn rol van belangrijke handels- en transitoweg moeten afstaan aan de spoorwegen en inruilen voor een nieuwe functie van industriële waterweg. Op het einde van de 19de eeuw en in het begin van de 20ste eeuw vestigden zich rond de Vaartkom en langs de kanaaloevers namelijk meer en meer (voornamelijk graanverwerkende) industrieën, die voor de aanvoer van grondstoffen en de afvoer van afgewerkte producten in het kanaal een economisch voordeliger transportweg zagen dan de spoorweg.

Het Engels Plein vormde oorspronkelijk een braakliggend terrein grenzend aan de stadsvesten en gelegen achter de noordelijke bouwblokken van de in de tweede helft van de 18de eeuw geürbaniseerde Vaartkomzone. Rond 1842 werd een spoorlijn voor goederenvervoer van het station naar de havenzone getrokken. Deze lijn had een aftakking naar het Engels Plein waar de overslag van goederen tussen vaartuigen, opslagplaatsen, bedrijven en het spoor gebeurde. De naam refereert naar de Engelse investeerders die mee verantwoordelijk waren voor de aanleg van de spoorlijn Leuven – Jemeppe-sur-Sambre via een tunnel onder de Keizersberg. De tunnelwerken dienden echter stopgezet worden als gevolg van instortingen en de plannen werden afgevoerd. Momenteel is het plein aan de noordzijde voornamelijk ingenomen door vestigingen en loodsen van houthandelsbedrijven uit het midden van de 20ste eeuw, aan de zuidzijde situeert zich de bebouwing van de Vaartkom.

De weduwe Pierre Claes is de eerste gekende eigenaar van perceel 81. In 1842 wordt het verkocht aan Antonius Everaerts, fabrikant van papier. In 1857 verkoopt deze het door aan de Société de charbonnages réunis uit Charleroi. In 1865 wordt het eigendom van rentenier Adrianus Lison, in 1882 van handelaar Pascal Lison, in 1897 van handelaar Jan Devis-Janssens en in 1907 van Eduard Van Roostbroeck-Devis. Intussen waren zij ook in het bezit van perceel 82. In 1920 koopt kolenhandelaar Ernest Vanderstappen-Bool het pand en het volgende jaar wordt het eigendom van geneesheer Marius Thilman-Duierwier.

Perceel 82 is aanvankelijk eigendom van koopman Pierre Van de Put, door overerving blijft het in de familie Van de Put tot in 1854 Maria Vandeput uit Antwerpen het koopt. Zij verkoopt het in 1868 aan handelaar Joannes Devis-Adriaens. In 1897 wordt het overgeërfd door de weduwe Devis-Janssens en

²⁰ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/125397>

Eduard Van Roosbroeck-Devis, ook eigenaars van perceel 81. In 1921 wordt het pand eigendom van Adolf Berckmans-Thomas, handelaar in koloniale waren.

De percelen 83 en 84, twee huizen die tot magazijn zijn omgevormd, waren eigendom van Theodoor Honnorez. In 1849 worden ze geërfd door Carolus Honorez en in 1854 verkocht aan koopman Carolus Cloetens. In 1876 worden ze verkocht aan Michael Van Camp, die ook perceel 80 bezat. In 1901 worden ze verkocht aan Desiderius Leleux-Cloetens. Zijn weduwe erft alles in 1903 en verkoopt in 1919 de panden aan de Vaartkom aan ondernemer Emilius Meulemans-Vanwijngaerden en Verhulst Baselis-Arend.

Pascal Lison baatte op het terrein een stoomzagerij uit. Postontvanger is in 1890 Arcaad Oscar Vanden Hulle. Meulemans-Verhulst is een handel in bouwmaterialen. Fl. Vanderhaegen runde een douane-agentschap met beurtvaart op Antwerpen en Gent²¹.

2.4 Cartografische bronnen

Verscheidende historische kaarten brengen de urbane ontwikkeling en lokale bewoningsgeschiedenis van Leuven in beeld. De lokale stedelijke inrichting van het huidige Engels Plein, en dus ook het projectgebied, lijkt zijn origine te hebben in de achttiende eeuw. Dit strookt met de archiefgegevens die de aanleg van - en stedelijke ontwikkeling rondom - de Vaart en Vaartkom vanaf 1750 plaatsen (zie voor deze uiteenzetting paragraaf 2.3).

²¹ Cresens 2012: 63.

Fig. 2.3: Kaart van Jacob van Deventer (ca. 1550)²² met globale situering van het projectgebied.

De kaart van Jacob van Deventer (ca. 1520) is de oudste kaart van Leuven. Hierop is geen bewoning te zien op de locatie van het projectgebied (fig. 2.3). Een andere kaart uit de zestiende eeuw is die van Hogenberg (1581) en ook hier is geen bebouwing te zien binnen de grenzen van het projectgebied (fig 2.4). Op beide kaarten heeft de Dijle nog haar natuurlijke loop.

²² www.kbr.be.

Fig. 2.4: Kaart van Hogenberg (1581)²³ met situering van het projectgebied.

De kaart van het Beleg van Leuven dateert uit de zeventiende eeuw (ca. 1635) en ook hier is de natuurlijke loop van de Dijle te zien (fig. 2.5). Bewoning op de te onderzoeken percelen ontbreekt.

²³ www.rijksmuseum.nl.

Fig. 2.5: Kaart van beleg van Leuven (1635) met aanduiding van het projectgebied²⁴.

Aan het begin van de achttiende eeuw toont de kaart van Harrewijn (1706) (fig. 2.6) nog de natuurlijke loop van de Dijle, maar lijkt er een klein woonblok te staan op de locatie van het onderzoeksgebied. Door een matige detaillering en onvoldoende georeferentie van de kaart, is de afbakening van deze bebouwing niet duidelijk.

Fig. 2.6: Kaart van Harrewijn (ca. 1706)²⁵.

²⁴ www.rijksmuseum.nl.

²⁵ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV)

In de tweede helft van de achttiende eeuw verschijnt op de Ferrariskaart (ca. 1777) voor het eerst de Vaart, met daarlangs een perceelindeling die redelijk overeenkomt met het huidige Engels Plein en de directe omgeving daarvan (fig. 2.7). Zo zijn de Vaartkom – die de zuidelijke ondergrens vormt van het projectgebied – en de Zeilstraat (de westgrens van het projectgebied) reeds aangelegd. Ook is er binnen de begrenzing van het projectgebied een smal west-oost georiënteerd woonblok te zien dat parallel loopt langs de Vaartkom.

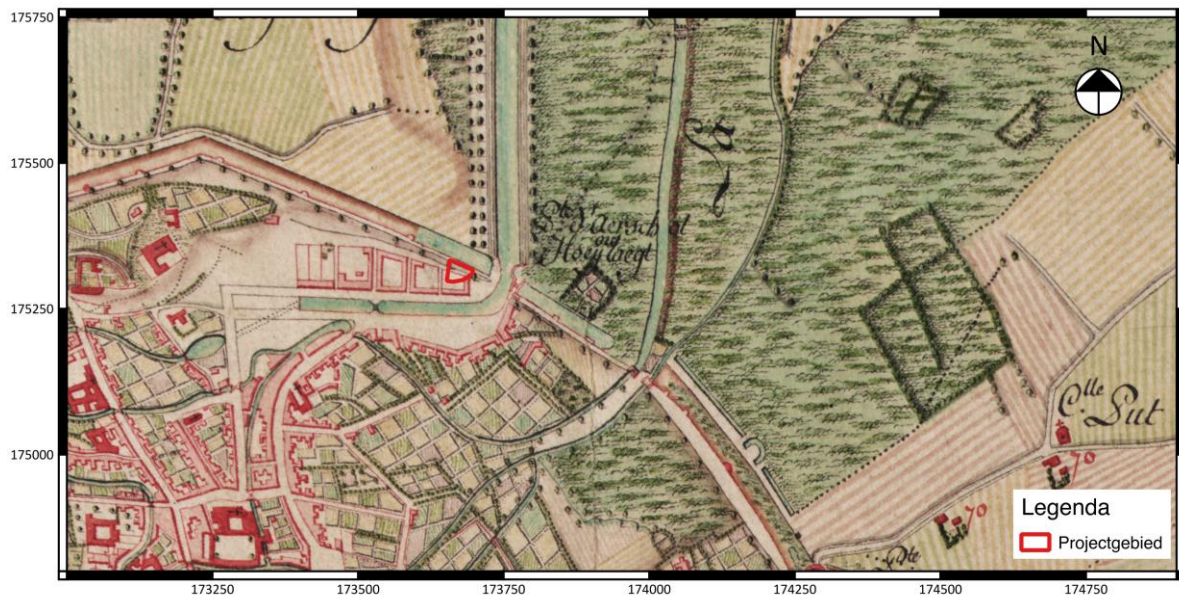

Fig. 2.7: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (ca. 1777)²⁶.

Op de Vandermaelenkaart (1846-1854) is een vergelijkbare situatie met de Ferrariskaart zichtbaar, hoewel het onderzoeksterrein nu volledig bebouwd lijkt (fig. 2.9) Dit kan echter te maken hebben met de vrij grove detailleringsgraad van de Vandermaelenkaart. Wanneer men immers deze kaart vergelijkt met de kadasterkaart uit 1829 is een meer gedetailleerde organisatie van gebouwen te zien die zich centreren rondom twee binnenkoeren (fig. 2.8).

²⁶ ²⁶ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV)

Fig. 2.8: Uitsnede uit de kadastrakaart van V. Paumier-Duverger (1829)²⁷ met situering van het projectgebied.

Op de kadastrakaart van landmeter V. Paumier-Duverger uit 1829 is een oude perceelsindeling te zien van zes particuliere gebouwen die zich groeperen rondom twee binnenkoeren en zich over het gehele oppervlak van het onderzoeksterrein bevinden.

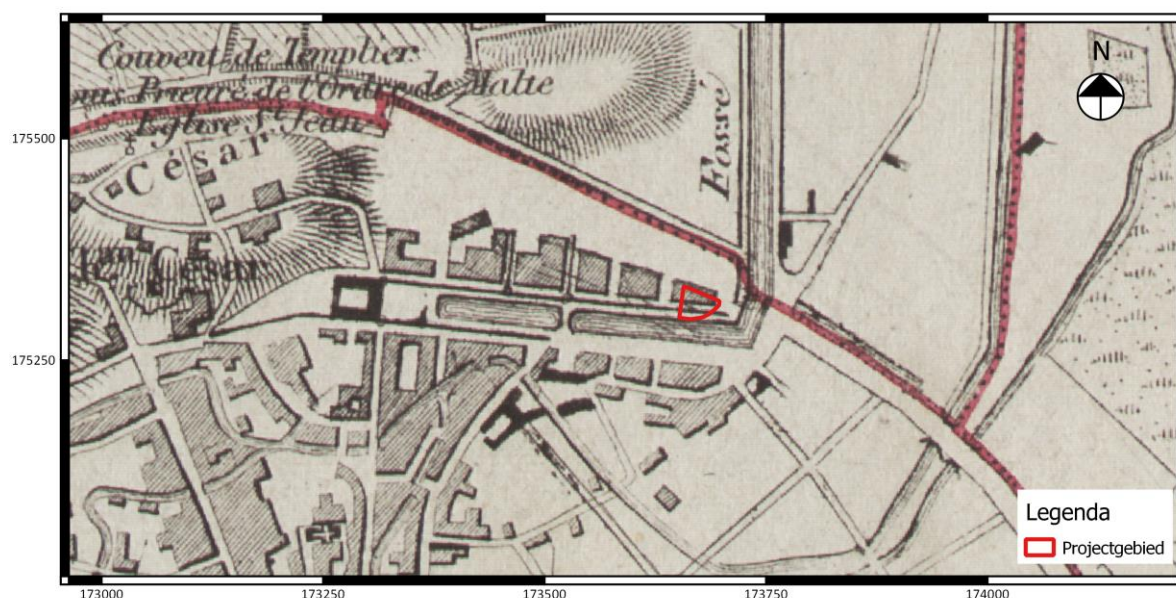

Fig. 2.9: Vandermaelenkaart 1846-1854²⁸.

²⁷ Cresens 2012: 50.

²⁸ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV)

2.6 Archeologische voorkennis

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn er in de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied enkele gekende archeologische sites en historische monumenten opgenomen (fig. 2.11). Binnen de begrenzing van het projectgebied zijn tot dusver geen gekende archaeologica of historische structuren die zijn opgenomen in de CAI.

Het projectgebied ligt in de zone tussen de tweede (CAI 207249) en de eerste stadsomwalling (CAI 833) van Leuven. Ten westen van het projectgebied bevindt zich de Keizersberg (CAI 150673), de locatie van de begin 13de-eeuwse grafelijke burcht en van een oudere commanderie (opgericht tussen 1184 en 1220)³². Ten zuidwesten van het projectgebied bevindt zich het Klein Begijnhof (CAI 165401) uit de tweede helft van de 13de eeuw en de laatmiddeleeuwse Sint-Geertrui-abdij (CAI 161519).

Tijdens graafwerken stuitte men per toeval op een imposante muur bestaande uit baksteen en ijzerzandsteenblokken op ongeveer 60m ten westen van het projectgebied (CAI 160514). De muur dateert vermoedelijk uit de post-middeleeuwse periode, maar zijn oorspronkelijke functie blijft onduidelijk.

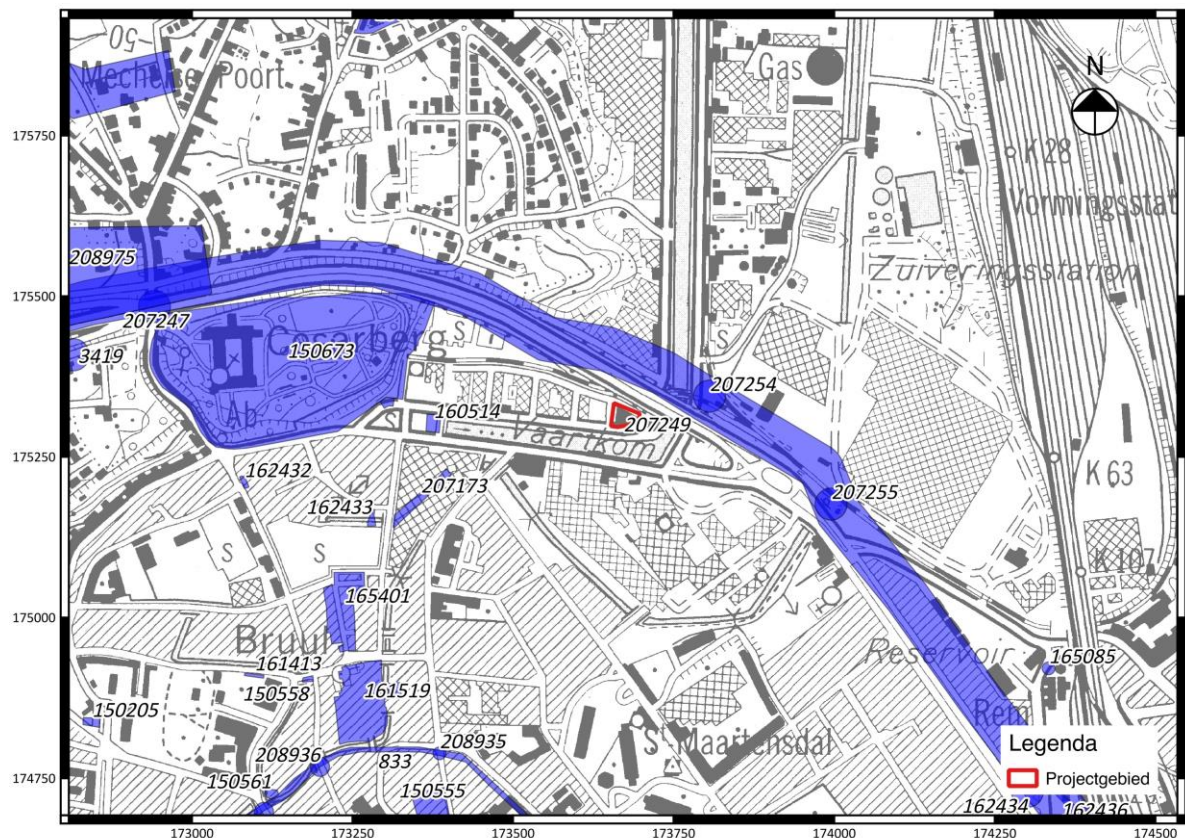

Fig. 2.11: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) met aanduiding van het projectgebied.

³² <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/150673>

Ten zuiden van het projectgebied werd in maart 2016 een archeologische prospectie (vergunningnummer 2016/106) uitgevoerd ter hoogte van het Brouwerijplein³³. Het onderzochte gebied behoorde in een recent verleden tot de industriële zone rond brouwerij Stella Artois. De bodemopbouw was door deze activiteiten echter verstoord waardoor geen waardevolle archeologie bewaard gebleven was.

2.7. Aanbevolen strategie voor het prospectieonderzoek

Voor het hierna volgende veldwerk wordt de volgende onderzoeksstrategie aanbevolen. Het is raadzaam om op dit terrein te werken met proefputten die gelijkmatig over het oppervlak worden aangelegd om zo inzicht te verkrijgen in een mogelijk complexe stratigrafie die aanwezig kan zijn op het onderzoeksterrein³⁴. Het terrein kent immers een intensieve bouwhistorie vanaf de achttiende eeuw en bevindt zich tevens in de directe nabijheid van een oude natuurlijke loop van de Dijle, waardoor oude alluviale afzettingen of resten van de oude rivierbedding mogelijk bewaard zijn gebleven.

³³ Vander Ginst & Smeets 2016.

³⁴ In overeenstemming met de Code van Goede Praktijk, paragraaf 8.6.3.

Hoofdstuk 3 Werkmethode

Het veldwerk bestond uit de machinale aanleg van een drietal proefputten, gelijkmatig verspreid over een terrein van 1050 m². De proefputten hebben een gemiddelde afmeting van 4 x 6 m en in totaal werd ca. 72 m² opgegraven, wat 6,8% van het totale oppervlak bedraagt. Het archeologisch vlak werd laagsgewijs aangelegd tot op de natuurlijke bodem of tot op een archeologisch relevante diepte.

Fig. 3.1: Puttenplan met de situering van de referentieprofielen.

In het geval van WP2 werd de natuurlijke bodem niet bereikt, dit door de aanwezigheid van een tweetal ruimtes waarvan de vloeren nog in goede conditie waren bewaard. Een minimaal oppervlak van de vloer van de westelijke ruimte in WP2 werd opengebroken, dit om eventuele onderliggende vloeren te inspecteren en een boring te zetten tot op de moederbodem. Er bleken zich echter twee nieuwe vloerniveaus onder de meest recente vloer te bevinden en met het oog op een mogelijk vervolgonderzoek werd besloten het openbreken van deze vloeren te staken. Na overleg met

erfgoedconsulente Els Patrouille is besloten de vloer van de tweede oostelijke ruimte in WP2 intact te laten.

Fig. 3.2: De twee vloeren (S37 en S38) onder de vloer in de westelijke ruimte van WP2 (S8).

In de noordelijke WP1 werd sterk vervuilde grond aangetroffen. Het ging hierbij om een homogene donker grijszwarte laag van een gleyige textuur die een indringende benzinelucht afgaf en lichte hoofdpijnklachten veroorzaakte bij de twee archeologen ter plaatse. Tevens dreigde de noordwand van de werkput in te kalven. Vanwege deze veiligheidsrisico's, in combinatie met de afwezigheid van archeologische waarden, werd besloten om WP1 niet verder uit te breiden of te verdiepen

Fig. 3.3: Overzicht van WP1 met de vervuilde grond.

Op basis van de veldobservaties in WP1 en de referentieprofielen in WP2 en WP3 kon het onderzoeksterrein in een verstoorde en (relatief, want nog altijd sterk antropogeen beïnvloed) niet-verstoorde zone worden opgedeeld (fig. 3.4).

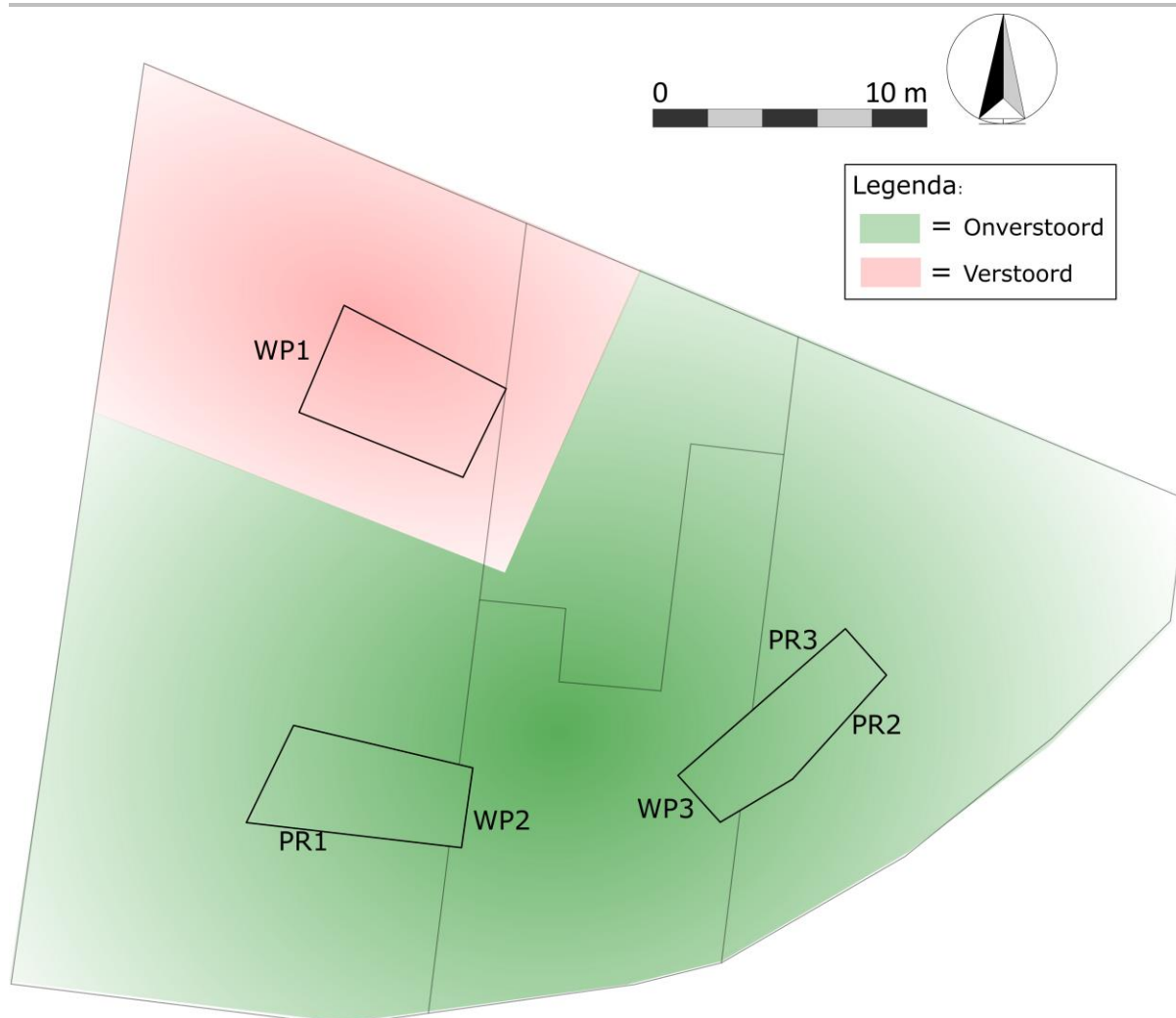

Fig. 3.4: De verstoorde (en vervuilde) en onverstoorde zone.

In totaal werden 39 sporen en lagen geregistreerd, gefotografeerd en beschreven³⁵. De spoorvullingen werden gescreend op de aanwezigheid van metalen voorwerpen met behulp van een metaaldetector. Artefacten werden per context ingezameld en verpakt. Met het oog op een volgend onderzoek werden de twee sporen die (deels) zichtbaar waren in het vlak (S24 en S25 in WP3) niet gecoupeerd.

De aanwezige muren en vloeren werden eveneens in detail geregistreerd, gefotografeerd en beschreven. Baksteenformaten werden genoteerd (lengte x breedte x hoogte waar zichtbaar) en muren werden in hun geheel (waar zichtbaar) en in delen gefotografeerd, frontaal en met zicht op eventuele bouwnaden.

Er werd één waterput aangetroffen, in WP3 (S34 voor de vulling en S35 voor de omringende muur). Een boring voor het inschatten van de diepte en aard van de waterput was niet mogelijk wegens de puinige aard van de vulling, die vrij grote brokken baksteen en kalkmortel bevatte.

³⁵ Voor de beschrijving van de individuele sporen wordt verwezen naar de sporeninventaris (bijlage 2).

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein te Leuven

Na toestemming van Onroerend Erfgoed werden de werkputten weer opgevuld, ter bescherming van de bestaande structuren en met het oog op volgend onderzoek.

Hoofdstuk 4 Analyse

4.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Volgens de gegevens van de bodemkaart wordt het volledige projectgebied ingenomen door bodemtype OB, wat verwijst naar een bebouwde zone waarbinnen geen bodemkundige informatie beschikbaar is (zie fig. 4.1). Het dichtstbijzijnde bodemtype (gelegen in een zone op ca. 75 m ten noorden van het projectgebied) betreffen een Edx- en Lba1-bodem³⁶. Een Edx-bodemtype is een klei-zand ontsluiting, hier bestaande uit een zwak tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel. De Lba1-bodemtype is een droge zandleembodem met textuur B horizont.

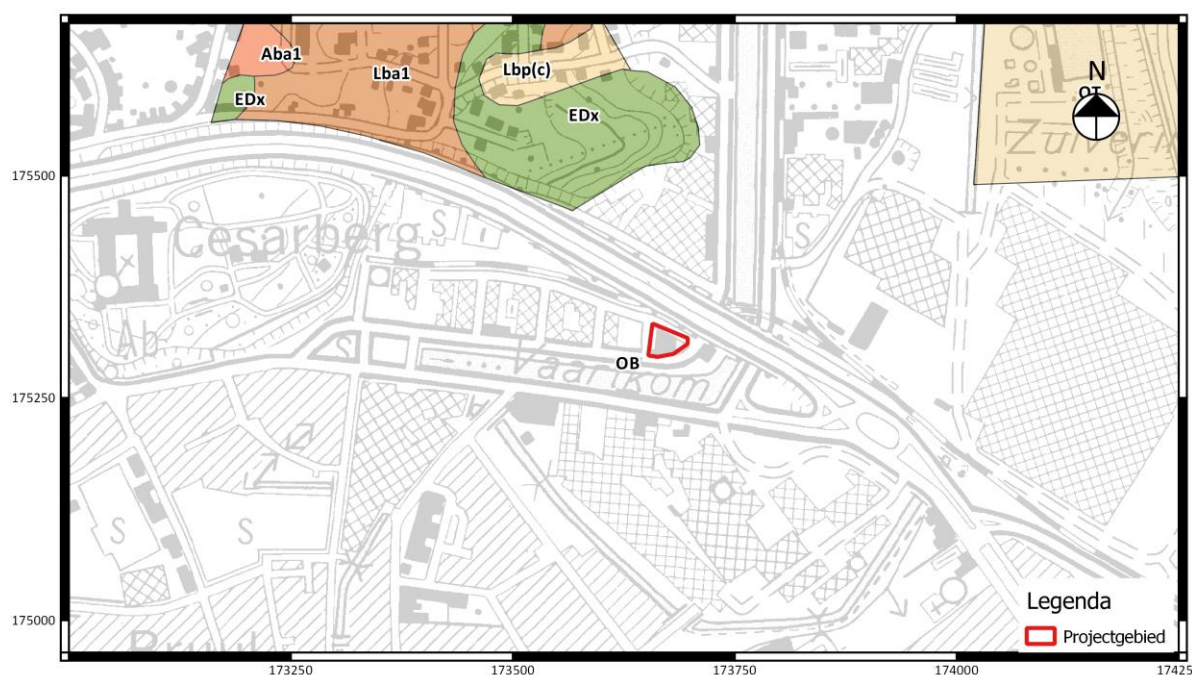

Fig. 4.1: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied³⁷.

Binnen de proefputten werden drie profielen geregistreerd: PR1 bestaat uit de zuidelijke putwand van WP2, PR2 betreft de zuidelijke putwand van WP3 en PR3 is de noordelijke putwand van WP3. In de profielen bevonden zich verschillende sporen en de verhouding van deze sporen tot de stratigrafische opbouw van de bodem zullen in paragraaf 3.2.2 en paragraaf 3.3.3 worden besproken. Voor een bodemkundige evaluatie van het terrein zullen hier delen van PR1 en PR3 worden gebruikt ter illustratie.

Referentieprofiel 1 in WP2 bestaat uit een opeenvolging van antropogene lagen, waarbij de natuurlijke bodem niet werd bereikt (fig. 4.2). De aanwezigheid van een vloer (S8) verhinderde het verder verdiepen tot op de natuurlijke bodem. Een gedetailleerde materiaalbeschrijving van deze vloer is te vinden in paragraaf 4.2.2. Op het profiel is een Ap1 (S10) van recente stabilisé te zien,

³⁶ L. Baeyens 1959: 31, 41.

³⁷ www.dov.vlaanderen.be

gevolgd door een tweede antropogene ophogingslaag (S11). Daaronder bevindt zich de vulling van de westelijke ruimte (S12), bestaande uit baksteen, kalkmortel, stukken recent vlak glas, plastic en ander afval.

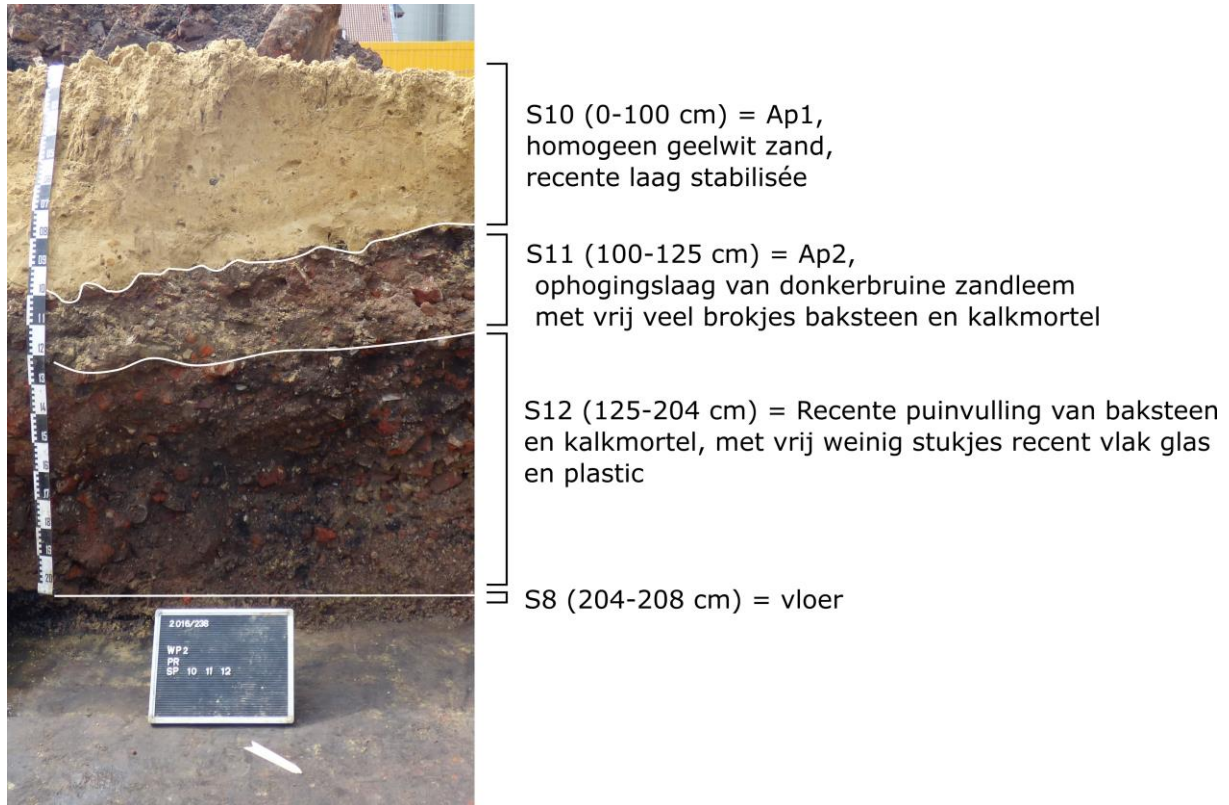

Fig. 4.2: Referentieprofiel 1 in WP2.

Referentieprofiel 2 in WP3 begint eveneens met een laag recente stabilis e (0-30 cm), gevolgd door een donker bruinrijze Ap1 (antropogene laag) (fig. 4.3). Daaronder bevindt zich een tweede Ap (S28) van lichter bruinrijze zandleem met vrij weinig spikkels baksteen. De Ap2 wordt gevolgd door de natuurlijke bodem (S27 vanaf 126 cm), bestaande uit een goed gedraineerde bruingele zandleem, met enkele intrusieve brokjes baksteen.

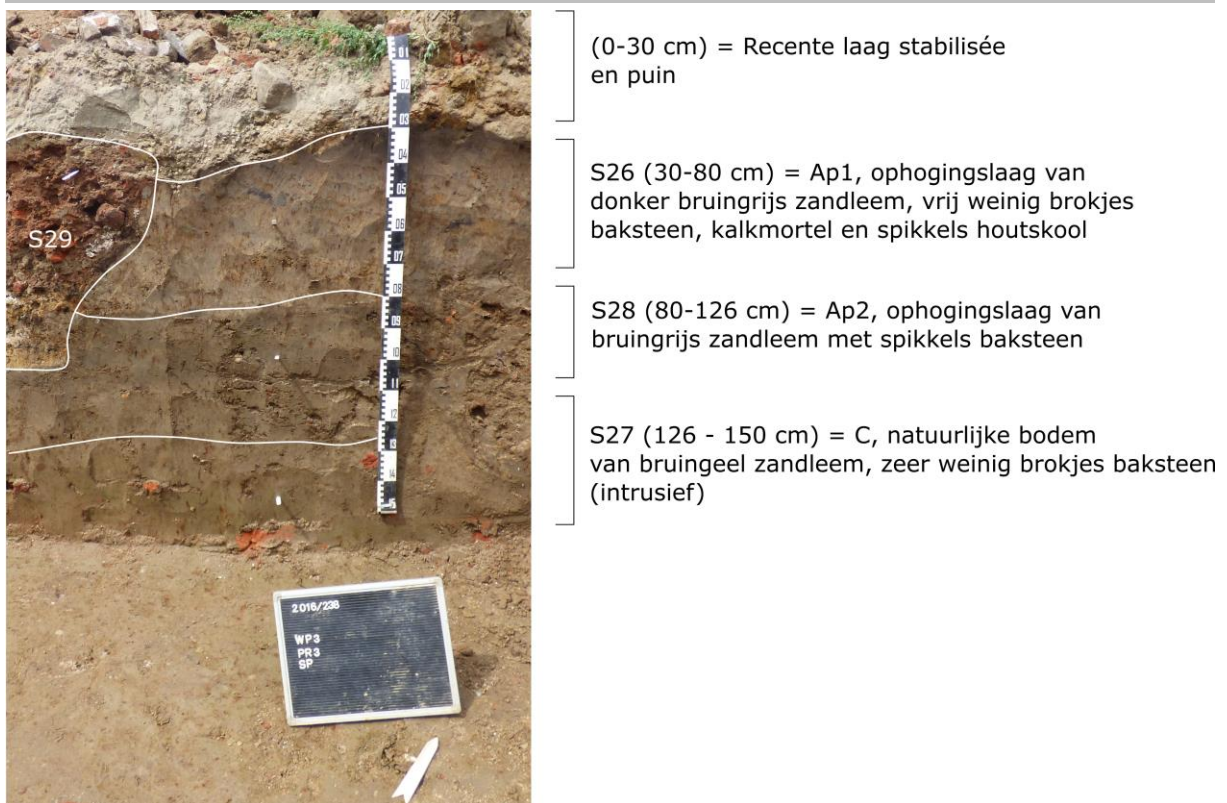

Fig. 4.3: Referentieprofiel 2 in WP3.

Op basis van beide profielen kan worden geconcludeerd dat het volledige projectgebied door antropogene acties in het verleden is beïnvloed. Er waren geen resten van oude Dijle-afzettingen te bespeuren. Het OB-bodemtype van een antropogene bodem in een bebouwde zone zoals aangeduid op de bodemkaart kan hier dan ook worden bevestigd. Daar waar een natuurlijke bodemsequentie zichtbaar werd (op een diepte van ca. 126 cm), kan een ABA-bodemserie worden vastgesteld. Dit is een droge zandleembodem met een textuur-B of weinig duidelijke B horizont.

4.2 Het sporen- en vondstenbestand

4.2.1 Algemeen

Er werden in de drie werkputten in totaal 39 structuren, sporen en lagen aangetroffen (fig. 4.4).

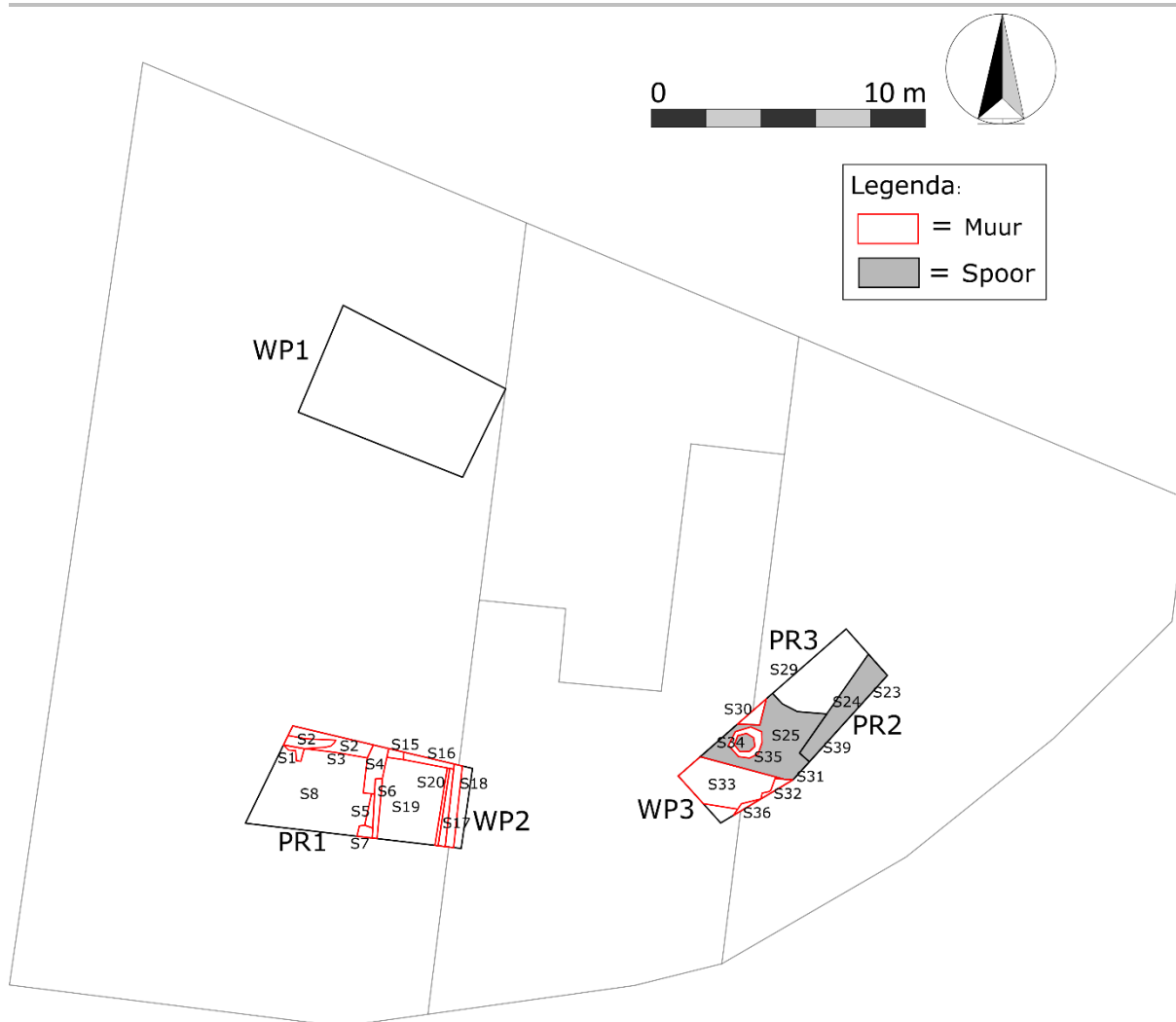

Fig. 4.4: Alle sporen kaart³⁸.

De structuren en sporen zijn in alle gevallen van antropogene aard en behoren tot vijf verschillende types, te weten kuilen, (puin- en insteek)vullingen, muren en vloeren. Alle sporen bevonden zich in WP2 en WP3, gelegen in de zuidelijke helft van het projectgebied. In WP1 bevond zich een grote bodemverstoring (in de vorm van vervuilde grond) die de zichtbaarheid van archeologische sporen mogelijk heeft beïnvloed. Muurresten werden niet aangetroffen in WP1. Het volledige sporenbestand kan worden gefaseerd in de (post)-middeleeuwse periode. In de onderstaande paragrafen zullen de observaties uit WP2 en WP3 worden besproken als twee gedifferentieerde (weliswaar kleine) opgravingen. WP1 zal buiten beschouwing worden gelaten, aangezien hier geen archeologisch relevante waarden werden aangetroffen.

4.2.2 Post-Middeleeuws – WP2

In WP2 zijn 11 muren of muurresten (S1 t/m S7, S15 t/m S18), 4 vloertjes (S8, S19, S37, S38), 3 sporen in het profiel (S12 t/m S14), 2 lagen (S10 en S11) en 1 bepleisterde tegelwand (S9) aangetroffen. Uit het geheel van sporen konden delen van 2 vermoedelijke woon- of kelderruimtes worden onderscheiden, één in de oostelijke en één in de westelijke helft van de werkput.

³⁸ Voor de allesporenkaart met lambertcoördinaten en maaiveldhoogtes wordt verwezen naar bijlage 4.

Muren

In WP2 werden spoornummers toegekend aan 11 verschillende muren of muurresten. Door de beperkte omvang van de werkput kon geen enkele muur in zijn geheel worden vrijgelegd en gefotografeerd.

S1 bestaat uit een haakse configuratie van een west-oost en noord-zuid georiënteerde muur, waarvan de oost-west zijde parallel aan S2 is gemetst (fig. 4.5). De bakstenen zijn gevat in een harde, grijswitte cementmortel wat een recente oorsprong van deze structuur doet vermoeden.

Fig. 4.5: Recente structuur S1.

S2 is een west-oost georiënteerde opgaande muurrest (met afmetingen van ca. 220 x 100 cm die verdwijnt in noordelijke en westelijke putwand) van een gewelf, gemaakt van bakstenen (23 x 11 cm) in een harde, donkere geelwitte kalkmortel (fig. 4.6). Het verband van de bakstenen kon niet met zekerheid worden vastgesteld vanwege de vrij slechte bewaringsconditie van het gewelf. Zoals te zien is op de foto word de muur tot op een hoogte van 50 cm bedekt door een bepleisterde tegelwand (S9).

Fig. 4.6: Zicht op S1, S2, S3 en S4.

Achter en onder S2 bevindt zich S3, een vrij slecht bewaarde opgaande muurrest bestaande uit donkerrode baksteen (23 x 8 cm) in onregelmatig verband (fig. 4.7). De bakstenen zijn gezet in een harde, lichte, grijswitte kalkmortel. Op basis van zijn positie maakt deze muur mogelijk deel uit van het gewelf (S2).

Fig. 4.7: Zicht op S3.

Haaks tegen S2 bevindt zich de noord-zuid georiënteerde opgaande muur S4, gemaakt van baksteen in klezorenverband van 23 x 11 cm met een harde donkere geelwitte kalkmortel (fig 4.8). De muur loopt door in de noordelijke putwand en wordt van S2 gescheiden door een bouwnaad. S4 is gedeeltelijk bedekt door de bepleisterde tegelwand van S9 en is vrij slecht bewaard.

Fig. 4.8: (Links) de bouwnaad van S4 met aansluiting aan S2 en (rechts) een overzichtsfoto van S4.

S5 tot en met S7 (fig. 4.9) zijn de onderdelen die samen met S4 de haakse muur vormen waardoor de structuur in twee subruimtes werd onderverdeeld, te weten een oostelijke en westelijke ruimte. S5 en S6 lopen parallel, waar S5 zich aan de kant van de westelijke en S6 zich aan de kant van de oostelijke ruimte bevindt. S5 is een vermoedelijk enkele rij bakstenen van 17 x 10 cm in staand verband in de vorm van een uitsparing in de westelijke ruimte. S7 betreft de muurrest aan de rechterkant van de uitsparing en is vrij slecht bewaard. Baksteenformaten of verbanden konden voor S7 niet worden vastgesteld. S9 is een bepleisterde tegelwand van bakstenen tegels (14,5 x 14,5 x 2

cm) in dambordverband die zich uitstrekt over S2, S4, S5, en S7. De bepleistering bestaat uit een harde, donker grijswitte plaster.

Fig. 4.9: Overzicht van S5 tot en met S9.

S6 is de noord-zuid georiënteerde muur parallel aan S4, S5 en S7 gelegen in de oostelijke ruimte (fig. 4.10). De muur heeft een hoogte van 83 cm, waarmee het vloerniveau S19 zo'n 40 cm lager ligt dan dat van S8. Door een donkergrijze bepleistering was het verband van de bakstenen (17 x 10 cm) niet zichtbaar.

Fig 4.10: Overzichtsfoto van S6.

Muurnummers S15 en S16 verwijzen naar oost-west georiënteerde muur aan de noordzijde van de oostelijke ruimte (fig. 4.11). S15 betreft een slecht bewaarde opgaande muurrest van een vermoedelijk gewelf, uit bakstenen die zijn gezet in een zachte, lichte witgele kalkmortel. S16 bevindt zich onder S15 en bestaat uit een oost-west georiënteerde bepleisterde muur van 220 m lang en 186 cm hoog. S6, S17 en S18 worden haaks van S16 gescheiden door bouwnaden.

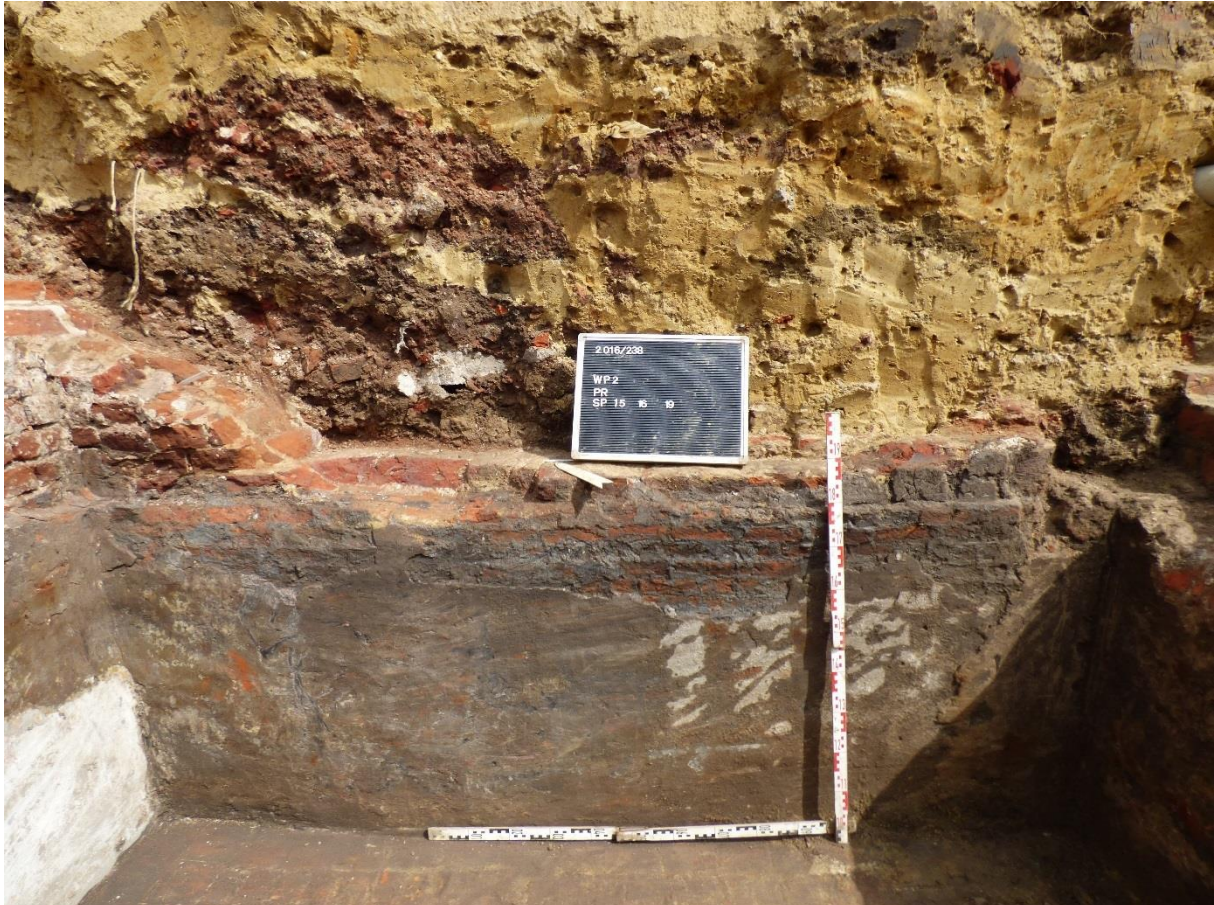

Fig. 4.11: Overzicht van de west-oost georiënteerde S15 (links) en S16.

Sporen 17 en 18 zijn muren van vermoedelijk recente datum, te zien aan het gebruik van cementmortel en een relatief klein formaat bakstenen (fig. 4.12). S17 is daarbij een puinfundering (90 cm hoog) onder S18, bestaande uit brokken baksteen gevat in cementmortel. De puinfundering sluit niet rechtstreeks aan met de vloer (S19), wat doet vermoeden dat de vloer is opengeboken voor de bouw van deze (recente) muur. S18 bestaat uit rechte bakstenen van 17 x 4 cm in halfsteens verband, ook gezet in een cementmortel. S20 is de 17 cm brede tussenruimte te midden van vloer S19 en muur S17, opgevuld met vrij veel brokjes baksteen en kalkmortel.

Fig. 4.12: Overzicht van S17 en S18.

Sporen en vondsten

In WP2 werden een drietal sporen aangetroffen, zichtbaar in PR1 (fig. 4.13). S12 is stratigrafisch gelegen onder de Ap1 van recente stabilisé (S10) en de Ap2 van een puinige antropogene ophoging (S11) en sluit direct aan boven de vloer S8. Ze bestaat uit puinvulling (met een dikte van 103 cm) die zich uitstrekte over de westelijke ruimte en is vermoedelijk van recente datum. De vulling bestond uit zeer veel brokken en stukjes baksteen, bouwceramiek en kalkmortel, vermengd met spikkels houtskool en stukjes vlak glas. Uit de puinvulling kwamen glasscherven (donkergroen en doorzichtig), een bodem van een moderne bloempot en stukken plastic als vondst (fig. 4.14).

Fig. 4.13: Weergave van PR1 in WP2.

Fig. 4.14: Een selectie van vondsten uit S12 in WP2.

S14 betreft een puinvulling van 80 cm dik uit de oostelijke ruimte. De vulling bestond uit zeer veel stukken en brokken baksteen, bouwceramiek, cement, kalkmortel en vlak glas. Onder de vondsten bevonden zich een complete whisky/scotch fles, een onbepaald stuk rood plastic en donkergroene en blanke glasscherven (fig. 4.15). De buik van de fles draagt in reliëf de opdruk 'Queen Anne Rare Scotch Whisky' en op de bodem staat 'C53 3173 61'. De 'Queen Anne' whisky scotch is een uitvinding van distillerij Hill Thomson Co Ltd, nu nog altijd in bedrijf in Newbridge, Schotland. In 1793 werd deze distillerij opgericht door William Hill en de specifieke Queen Anne whisky werd vanaf 1884 geproduceerd, geldend als *terminus postquam* datering voor de puinvulling³⁹.

Fig. 4.15: De Queen Anne wiskyfles uit S14 in WP2.

S13 betreft een stuk beton dat zich stratigrafisch direct onder de stabilisé laag S10 bevindt.

Vloeren

Sporen 8, 19, 37 en 38 verwijzen naar de verschillende tegel- en baksteenvloeren die werden aangetroffen in WP2. S8 is in zeer goede conditie en bevindt zich in de westelijke helft van de werkput (zie fig. 4.16). Het materiaal van de vloer bestaat uit bakstenen tegels van 13 x 13 cm in een klezoren verband. De omvang van de vloer overtreft de begrenzing van de proefput in zuidelijke en westelijke richting.

³⁹ <http://www.whiskyportal.com/distillery.asp?DistilleryID=549>

Fig. 4.16: Zicht op S8 met aanduiding van de tegels in klezorenverband.

S19 verwijst naar de vloer in de oostelijke helft van de werkput. De vloer bestaat uit bakstenen tegels van 13 x 13 x 4 cm in dambordverband, gecombineerd met bakstenen van 13 x 5 cm in klezorenverband (zie fig. 4.17).

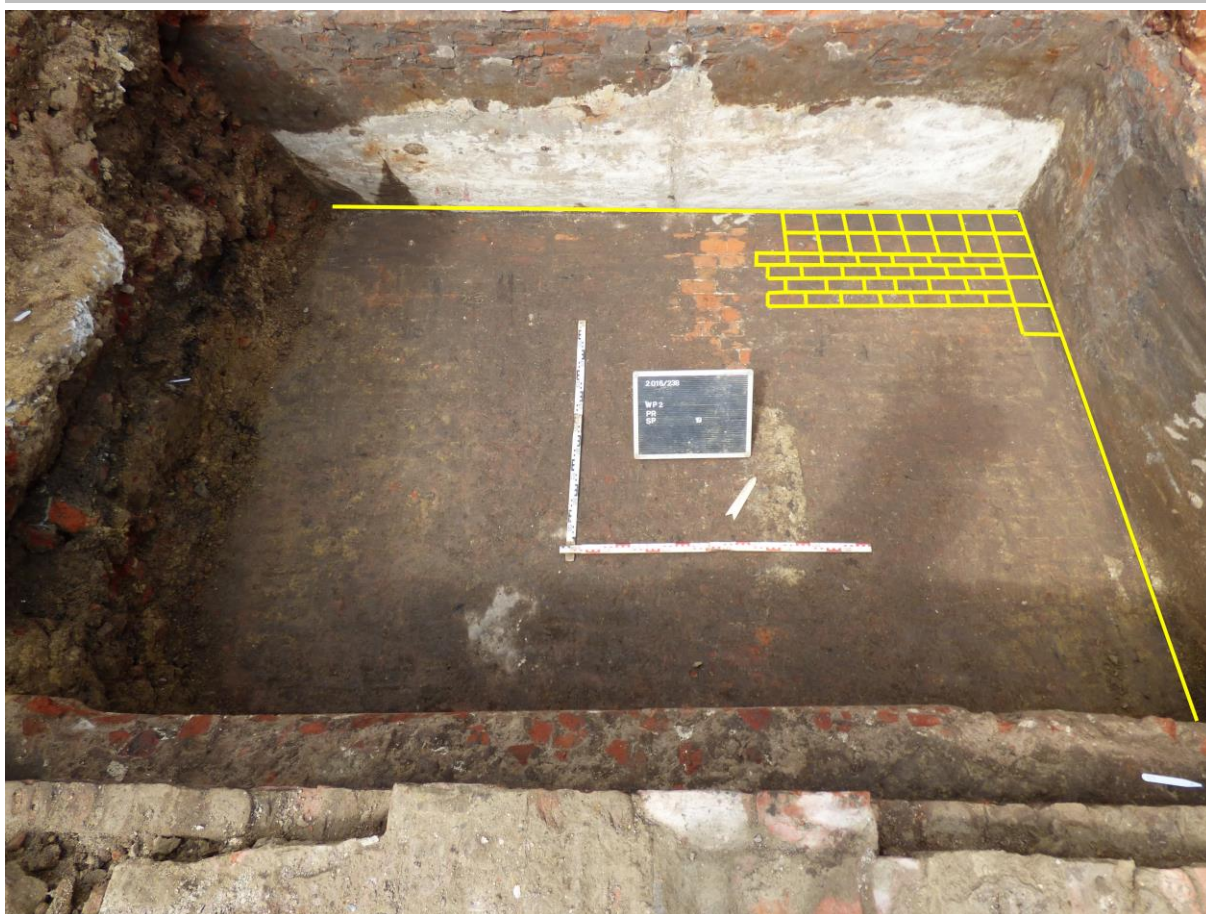

Fig. 4.17: Zicht op S19 met aanduiding van de tegels in dambord- en bakstenen in klezorenverband.

Tijdens het veldwerk werd een minimaal oppervlak van S19 opengelegd en hieronder verschenen 2 verschillende vloerniveau's (S37 en S38). S37 bestaat uit bakstenen tegels van 12 x 12 cm en S38 is gemaakt van bakstenen tegels van 11 x 11 cm (zie fig. 4.18). Tussen vloerniveau S8 en S37 was een zachte, witgrijze kalkmortel te zien.

Fig. 4.18: Zicht op S37 en S38 die zich onder S19 bevinden met aanduiding van het tegelverband.

4.2.3 WP3 Post-Middeleeuws

In WP3 zijn 5 muren en muurresten (S30, S32, S33, S35 en S36), 7 sporen (S24 en S25 op vlak 1; S23, S31 en S39 in profiel 2 en S29 in profiel 3) en 6 lagen aangetroffen (S20 t/m S22 in profiel 2 en S26 t/m S28 in profiel 3).

Muren

S30 is een vrij slecht bewaarde (vermoedelijk recente) muurrest van 65 x 75 cm met van bakstenen in een lichtgrijze cementmortel (fig. 4.19). Het verband of de afmetingen van de bakstenen waren niet duidelijk vast te stellen en de muur verdwijnt in de noordelijke putwand van WP3.

Fig. 4.19: S30 in de noordelijke putwand van WP3.

S32 is een slecht bewaarde muurrest van 90 cm bestaande uit baksteen gezet in een harde, licht geelwitte kalkmortel (fig. 4.20). Het verband en de afmetingen van de bakstenen waren niet goed vast te stellen als gevolg van de slechte bewaringstoestand. Naast S32 bevindt zich S36, een vermoedelijk recente muurrest die zeer slecht is bewaard en bestaat uit enkele brokken grijze cementmortel vermengd met baksteen.

Fig. 4.20: Overzicht van S31, S32, S35 en S36.

Onder S32 bevindt zich de redelijk slecht bewaarde S33, een noordwest georiënteerde muurrest van 350 x 135 cm over de volledige breedte van de werkput (fig. 4.21). De muur verdwijnt in de noordelijke, zuidelijke en westelijke putwand en bestaat uit bakstenen van 23 x 11 cm in een donkergele kalkmortel.

Fig. 4.21: Zicht op S33 in WP3.

In het vlak was tevens een ronde structuur zichtbaar (S35) van een enkele rij streks gelegde bakstenen van 22 x 11 cm en opgevuld met een puinvulling (S34) van brokken baksteen en

kalkmortel vermengd met donkerbruin leemzand (fig. 4.22). Vermoedelijk is deze structuur te interpreteren als een opgevulde waterput. Met het oog op volgend onderzoek is de waterput intact gelaten. Wegens het ontbreken van verdere archeologische vondsten aan het oppervlak, kan de put niet met zekerheid worden gedateerd.

Fig. 4.22: Zicht op S34 en S35 in WP3.

Sporen en vondsten

Naast de muren werden ook enkele andersoortige sporen in het vlak van WP3 aangetroffen. Archeologische vondsten bleven echter beperkt tot de vondst van één scherp aardewerk van steengoed afkomstig uit S24. S24 is een lang rechthoekig spoor met afgeronde hoeken van 250 x 80 cm van een homogene donker grijszwarte zandleem. S25 heeft een onregelmatige vorm over de volledige breedte van de werkput en bestaat uit een donkerbruine, homogene zandleem met enkele spikkels houtskool. In noordoostelijke en zuidoostelijke richting loopt het spoor door in de putwand. Mogelijk is dit spoor te interpreteren als een oude uitgraving in associatie met de waterput (S34 en S35).

Naast vlaksporen waren ook enkele sporen zichtbaar in de noordelijke en zuidelijke putwand. S23 en S29 zijn puinkuilen door de Ap1 (S21) tot op of net boven de Ap2 (S22) met vrij veel brokken baksteen en kalkmortel. S23 bevatte daarnaast ook vrij weinig brokken cementmortel en wat metaalafval. Op basis van hun stratigrafische positie en inhoud zijn deze sporen als recent te dateren.

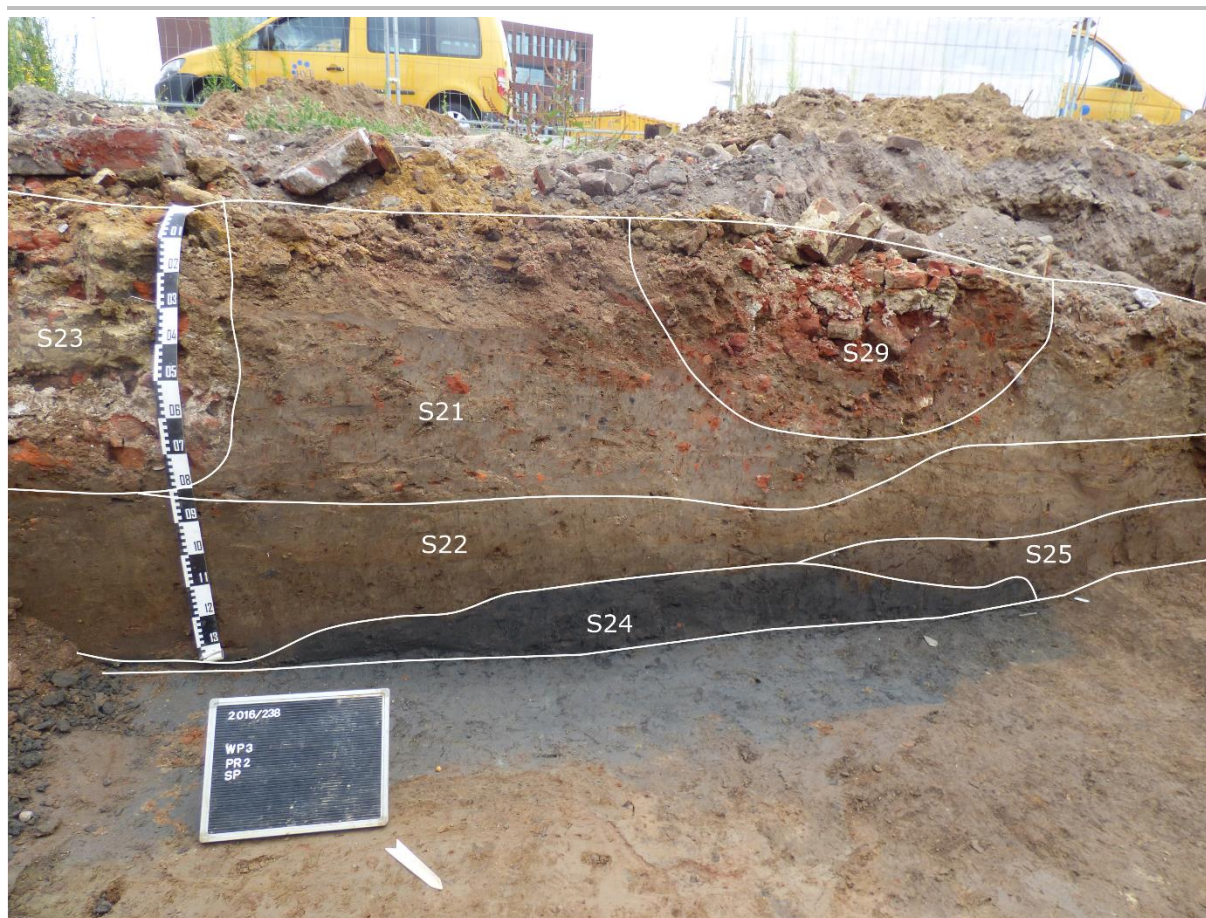

Fig. 4.23: Overzicht van S23 en S29.

S31 was zichtbaar in profiel 2 en is een mogelijke insteekvulling in de zuidelijke putwand van WP3, grenzend aan S32. Het spoor heeft een duidelijke aflijning en bestaat uit een gevlekte donker roodbruine zandleem met vrij weinig brokjes sintels (fig. 4.20).

In profiel 3 werd een laatste puinkuil geobserveerd van 90 tot 120 cm diep, door de Ap1 en Ap2 en opgevuld met vrij veel brokken baksteen en kalkmortel, vermengd met een licht tot donkergrijsbruine zandleem.

Buiten S23, S24 en S31 zijn al deze sporen te interpreteren als recente puinkuilen. S23 en S24 zijn mogelijk pre-industriële overblijfselen, op basis van beider stratigrafische positie. Vanwege de afwezigheid van vondsten kan de leeftijd van de insteekvulling S31 niet met duidelijkheid worden vastgesteld.

4.3 Stratigrafische analyse

De geobserveerde stratigrafische opeenvolging van PR1 in WP2 en PR2 en PR3 in WP3 is in de voorafgaande paragrafen terug te vinden, ofwel bij de spoor- en laagbeschrijvingen (paragraaf ...), ofwel als referentieprofielen bij het beschrijven van de bodem (paragraaf ...). Op basis van deze analyses is een gedetailleerde stratigrafische correlatie tussen WP2 en WP3 niet mogelijk. Dit heeft te maken met een aantal factoren. Zo werd de natuurlijke bodem alleen in WP3 bereikt (hier op een diepte van 126 cm), en niet in WP2. Tevens bestond de stratigrafische opeenvolging van WP2 bijna volledig uit puinige vullingen die werd geblokkeerd door twee vloeren. Wel kan worden geconcludeerd dat beide werkputten een maaiveld hebben dat onder andere bestaat uit een recente stabilisatie van geelwit zand. Dit zal het directe gevolg zijn van de veelvuldige bebouwing en afbraak op de percelen van het onderzoeksterrein.

4.4 Functionele analyse

Op basis van de observaties tijdens het veldwerk kunnen enkele functionele interpretaties worden gemaakt. De noord-zuid oriëntatie van de twee ruimtes in WP2 komt overeen met perceelsindeling van het onderzoeksterrein zoals besproken in de bureaustudie in hoofdstuk 3. Dit gecombineerd met de recente datering van het vondstmateriaal leidt tot de conclusie dat in WP2 twee kelder- of woonruimtes zijn teruggevonden uit de Nieuwste Tijd (negentiende - twintigste eeuw) in overeenstemming met de industrialisatie van de Leuvense Vaartkom. In WP3 zijn sporen aangetroffen die te associëren zijn met een binnenkoer zoals te zien is op Leuvense kadasterkaarten uit 1829 en 1935 (fig. 4.24). De ronde configuratie van sporen 34 en 35 in combinatie met S25, doen vermoeden dat het hier een waterput betreft. Hierbij kan S25 mogelijk worden geïnterpreteerd als een rest van een oudere uitgraving van de waterput, hoewel een precieze datering niet gegeven kan worden door het ontbreken aan vondstmateriaal. De west-oost georiënteerde muur van S33 komt mogelijk overeen met de zuidelijke dwarsmuur van de negentiende-eeuwse bebouwing op de Paumier-Duverger kaart. Door het ontbreken van archeologische vondsten en de begrenzing van de proefput is een verdere chronologische, relationele of functionele afbakening niet mogelijk.

Fig: 4.24: Uitsneden uit de kadasterkaart van V. Paumier-Duverger uit 1829 (links) en de overzichtskadasterkaart uit 1935 (rechts)⁴⁰ met situering van het projectgebied.

⁴⁰ Cresens 2012: 50.

4.5 Impact van de geplande werken op de archeologische waarden

De archeologische waarden zullen volledig worden vernietigd door de geplande werken. Archeologische sporen werden immers aangetroffen tussen de -30 en -150 cm in de bodem, waarbij de geplande werken onder andere een parkeergarage over het volledige oppervlak van het projectgebied inhouden (fig. 4.21). Een *in situ* behoud van de archeologische waarden is diensgevolge niet mogelijk.

Fig. 4.25: Het sporenplan in *overlay* boven het bouwplan van de begane grond van de geplande parkeergarage.

Hoofdstuk 5 Synthese

5.1 Interpretatie en datering

Binnen de contouren van het projectgebied werden in twee van de drie werkputten archeologische waarden aangetroffen die dateren uit de industriële periode (negentiende en twintigste eeuw) van de Leuvense Vaart. Er werden zeer weinig archeologisch relevante vondsten aangetroffen, waardoor een precieze datering van de sporen en structuren niet kon worden gegeven.

Hoewel een specifieke functionele interpretatie van de twee subruimtes in WP2 werd bemoeilijkt door de beperkte omvang van het onderzoek, kan worden geconcludeerd dat in WP2 twee ruimtes werden aangeboord die de vermoedelijke resten zijn van de bewoning zoals die zijn aangeduid op de Paumier-Duvergerkadastrokaart uit 1829 en een latere kadasteroverzichtskaart uit 1935. De twee aangetroffen vloeren liepen door in zuidoostelijke richting, wat duidt op een voortzetting van beide ruimtes buiten de grenzen van de werkput.

In WP3 is de sporenconfiguratie eveneens gelijkaardig met de informatie die op de Paumier-Duvergerkaart en de overzichtskaart uit 1935, waarop de begrenzing van een binnenkoer te zien is. Dit komt overeen met de oriëntatie en aard van de muren en sporen aangetroffen in WP3.

Er werden geen overtuigende aanwijzingen gevonden die duiden op oudere bewoningsfasen van het onderzoeksterrein of oude Dijle-afzettingen. Aangezien er geen aanwijzingen zijn voor een vergroting van de archeologische kenniswinst tijdens een vervolgonderzoek, is verder onderzoek niet geadviseerd.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen

De onderstaande onderzoeksvragen werden tijdens het veldwerk en bureauonderzoek beantwoord.

Tijdens de bureaustudie:

Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Het Engels Plein in Leuven ligt tussen de eerste en tweede stadsomwalling en is historisch tot bloei gekomen in correlatie met de aanleg en industriële ontwikkeling van De Vaart, vanaf 1750. Vóór die tijd is er geen antropogene activiteit binnen de grenzen van het onderzoeksterrein gekend. Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw zijn archiefgegevens beschikbaar van de verschillende eigenaren van de percelen.

Hoe was de oude perceelsindeling?

Vanaf de tweede helft van de achttiende eeuw is het onderzoeksterrein bijna volledig bebouwd geweest, in verband met de aanleg en industriële ontwikkeling van de Vaart. De evolutie van de perceelsindeling heeft bestaan uit vier tot zeven particuliere gebouwen die zich centreren rondom twee tot drie binnenkoeren over de volledige oppervlakte van het onderzoeksterrein.

Hoe groot waren de verschillende huizenblokken?

Over het volledige onderzoeksgebied bevond zich één groot huizenblok, bestaande uit vier tot zeven particuliere gebouwen die zich centreerden rondom twee tot drie binnenkoeren.

Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?

De voormalige bebouwing heeft volgens recente satelliet- en *streetview*beelden uit de eenentwintigste eeuw (aangevuld met mondelinge communicatie via omwonenden) bestaan uit een brommergarage (Corbeels) en sanitair showroom (Ventimec).

In welke mate is het terrein reeds verstoord?

De gegevens wijzen erop dat het onderzoeksterrein ten minste vanaf de negentiende eeuw volledig bebouwd is geweest. Echter in hoeverre, of tot op welke diepte deze gebouwen waren gefundeerd of kelders hadden, is onduidelijk.

In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?

De geplande werken omvatten onder andere de aanleg van een drie verdiepingen tellende ondergrondse parkeergarage over het volledige oppervlak van het onderzoeksterrein. Hiermee zal het aanwezige bodemarchief volledig worden vernietigd.

Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen terreinen reeds informatie beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Daar is geen informatie over bekend. In de directe nabijheid van het onderzoeksterrein werd een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Studiebureau BVBA in 2016, maar hieruit bleek het terrein dusdanig antropogeen verstoord, dat hier geen archeologische kenniswinst te behalen viel.

Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?

Niet van toepassing.

Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek?

De te volgen strategie omvat de aanleg van proefputten, zodat inzicht verkregen wordt in een eventuele complexe verticale stratigrafie.

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem:

Kunnen de resultaten van de bureaustudie bijgesteld worden?

Alle aangetroffen resten dateren uit een post-middeleeuwse periode. Dit is naar verwachting op basis van de resultaten uit de bureaustudie. De configuratie van de aangetroffen muren en vloeren zijn eveneens te koppelen aan gekende perceelindelingen. De resultaten van de bureaustudie behoeven derhalve geen aanpassingen.

Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verharding op het archeologisch erfgoed?

In WP1 werd een significant vervuilde bodem aangetroffen. De locatie van de werkput correleert met die van een (brommer)garage die zich tot voor kort op het onderzoeksterrein bevond. In WP2 en WP3 werd een significante laag recente stabilisé aangetroffen die hoogstwaarschijnlijk het resultaat is van bouw- en afbraakwerken in het verleden.

Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?

In WP3 werd de natuurlijke bodem aangetroffen op een diepte van -126cm.

Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.

Er werden in de drie werkputten in totaal 39 structuren, sporen en lagen aangetroffen. De structuren en sporen zijn in alle gevallen van antropogene aard en behoren tot vijf verschillende types, te weten kuilen, (puin- en insteek)vullingen, muren en vloeren.

Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?

De sporen zijn antropogeen.

Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?

Uit de drie proefputten bleek de bodem een sterke antropogene invloed te hebben ondergaan. Een natuurlijke bodemsequentie werd dan ook niet aangetroffen en in die zin bevinden de sporen zich niet in een stratigrafisch verband.

Zijn er sporen aanwezig van de vroegere (niet ingebedde) Dijle of andere hydrologische structuren. Op welke diepte bevinden deze sporen zich, hoe is hun opbouw, verloop en omvang?

Dergelijke sporen werden niet aangetroffen.

Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende proefputten heen gelinkt?

In totaal werden er 8 lagen onderscheiden, 2 in WP2 en 6 in WP3. Er kon geen correlatie tussen de werkputten worden vastgesteld, aangezien de lagen in WP2 bestonden uit de volledig antropogene vullingen. Wel hadden beiden putten een gelijkaardig maaiveld, met onder andere stabilisé.

Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?

De vullingen in WP2 leverden een aantal vondsten uit de twintigste eeuw op, waaronder een whiskyfles met een *terminus postquam* datering van 1884.

Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?

De sporen kunnen niet gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen.

Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte (omvang, verspreiding, indeling site, ruimtelijke relaties) en functie (incl. de argumentatie)?

Op basis van de veldresultaten kan worden geconcludeerd dat er tijdens de prospectie in WP2 twee woon- of kelderruimtes uit de post-middeleeuwse periode zijn aangeboord. In WP3 zijn funderingsresten teruggevonden die correleren met een negentiende-eeuwse perceelindeling en bebouwing.

Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/van de verschillende afbakeningen/ van de vindplaats in zijn geheel?

Hoewel de ruimtes – inclusief vloer – redelijk goed bewaard zijn gebleven, werd het duidelijk dat de leesbaarheid van de archeologische sporen in de noordwestelijke hoek van het terrein sterk is verstoord door een vervuiling van de grond. De intensieve huidige bebouwing op het terrein kan tevens de bewaringstoestand van eventuele archeologische sporen buiten de proefputten beïnvloed hebben.

Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

De waarde van de archeologische vindplaats moet geplatest worden binnen de industriële ontwikkeling van de Vaartkom en de Vaart. Aangezien deze voldoende historisch gedocumenteerd zijn en er geen belangwekkende archeologische vondsten werden gedaan, is vast te stellen dat deze vindplaats slechts een geringe cultuurhistorische waarde heeft.

Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

Niet van toepassing.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Niet van toepassing.

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:

- *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
 - Niet van toepassing.
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*
 - Niet van toepassing.

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Niet van toepassing.

Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?

Niet van toepassing.

Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Niet van toepassing.

Hoofdstuk 6 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Wegens de toekomstige verkavelingswerken worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefsleuvenonderzoek. Uit de resultaten van het veldwerk bleek dat er zich geen bedreigde archeologische waarden bevinden binnen de grenzen van het projectgebied. Er werden dan ook geen aanbevelingen geformuleerd voor eventueel verder archeologisch onderzoek.

Bij eventuele vrijgave het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- *het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)*
- *en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011*

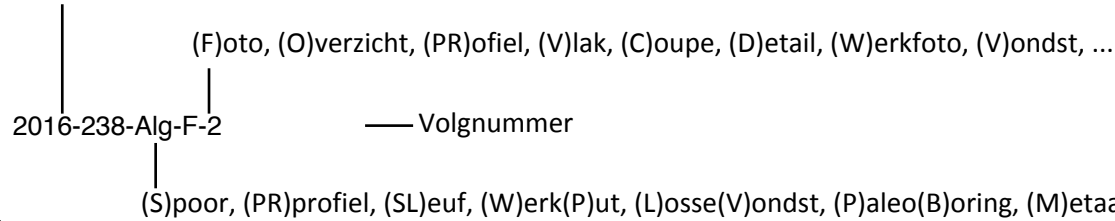
van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bibliografie

- BAEYENS L. 1959: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Leuven 89E*. I.W.O.N.L.
- CRESENS A. 2012: *De Leuvense Vaart. Van de Vaartkom tot Wijgmaal. Aspecten uit de industriële geschiedenis van Leuven. Deel 1: Tekst*, Leuven
- CRESENS A. 2012: *De Leuvense Vaart. Van de Vaartkom tot Wijgmaal. Aspecten uit de industriële geschiedenis van Leuven. Deel 1: Illustraties*, Leuven
- LEMAIRE R.M., GENICOT L.F. E.A. 1971: *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur. deel 1. Provincie Brabant. Arrondissement Leuven*, Luik.
- PROVOOST A. (RED.) 1982: *Het bodemarchief van Oost-Brabant*, Leuven.
- VAN BUYTEN E.A. (RED.) 1975: *Leuven een stad die groeit. Een gemeenschap bouwt aan haar milieu (tentoonstellingscatalogus)*, Leuven.
- VANDEKERCHOVE V. (RED.) 1996: *De archeologische afdeling van het Stedelijke Museum (Vander Kelden-Mertens)*, Leuven.
- VANDER GINST V. & SMEETS M. 2016: *Archeo-rapport 358: Het archeologisch vooronderzoek aan het Brouwerijplein te Leuven*, Kessel-Lo.
- VAN UYTVEN R. 1980: *Leuven "De beste stad van Brabant". Deel 1: De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600. Arca Lovaniensis*, Leuven.

Bijlage 1 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

2016-238-Alg-F-2	2016-238-Alg-F-38	2016-238-Alg-F-74	2016-238-PR3-FPR-7
2016-238-Alg-F-3	2016-238-Alg-F-39	2016-238-Alg-F-75	2016-238-PR3-FPR-8
2016-238-Alg-F-4	2016-238-Alg-F-40	2016-238-Alg-F-76	2016-238-PR3-FPR-9
2016-238-Alg-F-5	2016-238-Alg-F-41	2016-238-Alg-F-77	2016-238-S1-FV-1
2016-238-Alg-F-6	2016-238-Alg-F-42	2016-238-Alg-F-78	2016-238-S1-FV-2
2016-238-Alg-F-7	2016-238-Alg-F-43	2016-238-Alg-F-79	2016-238-S1-FV-3
2016-238-Alg-F-8	2016-238-Alg-F-44	2016-238-Alg-F-80	2016-238-S1-FV-4
2016-238-Alg-F-9	2016-238-Alg-F-45	2016-238-Alg-F-81	2016-238-S2-FV-1
2016-238-Alg-F-10	2016-238-Alg-F-46	2016-238-Alg-F-82	2016-238-S2-FV-2
2016-238-Alg-F-11	2016-238-Alg-F-47	2016-238-Alg-F-83	2016-238-S2-FV-3
2016-238-Alg-F-12	2016-238-Alg-F-48	2016-238-Alg-F-84	2016-238-S2-FV-4
2016-238-Alg-F-13	2016-238-Alg-F-49	2016-238-Alg-F-85	2016-238-S2-FV-5
2016-238-Alg-F-14	2016-238-Alg-F-50	2016-238-Alg-F-86	2016-238-S2-FV-6
2016-238-Alg-F-15	2016-238-Alg-F-51	2016-238-Alg-F-87	2016-238-S2-FV-7
2016-238-Alg-F-16	2016-238-Alg-F-52	2016-238-PR1-FPR-1	2016-238-S4-FV-1
2016-238-Alg-F-17	2016-238-Alg-F-53	2016-238-PR1-FPR-2	2016-238-S4-FV-2
2016-238-Alg-F-18	2016-238-Alg-F-54	2016-238-PR1-FPR-3	2016-238-S10-FV-1
2016-238-Alg-F-19	2016-238-Alg-F-55	2016-238-PR1-FPR-4	2016-238-S10-FV-2
2016-238-Alg-F-20	2016-238-Alg-F-56	2016-238-PR1-FPR-5	2016-238-S10-FV-3
2016-238-Alg-F-21	2016-238-Alg-F-57	2016-238-PR1-FPR-6	2016-238-S15-FV-1
2016-238-Alg-F-22	2016-238-Alg-F-58	2016-238-PR1-FPR-7	2016-238-S16-FV-1
2016-238-Alg-F-23	2016-238-Alg-F-59	2016-238-PR1-FPR-8	2016-238-S16-FV-2
2016-238-Alg-F-24	2016-238-Alg-F-60	2016-238-PR1-FPR-9	2016-238-S17-FV-1
2016-238-Alg-F-25	2016-238-Alg-F-61	2016-238-PR1-FPR-10	2016-238-S19-FV-1
2016-238-Alg-F-26	2016-238-Alg-F-62	2016-238-PR2-FPR-1	2016-238-S19-FV-2
2016-238-Alg-F-27	2016-238-Alg-F-63	2016-238-PR2-FPR-2	2016-238-S19-FV-3
2016-238-Alg-F-28	2016-238-Alg-F-64	2016-238-PR2-FPR-3	2016-238-S19-FV-4
2016-238-Alg-F-29	2016-238-Alg-F-65	2016-238-PR2-FPR-4	2016-238-S24-FV-1
2016-238-Alg-F-30	2016-238-Alg-F-66	2016-238-PR2-FPR-5	2016-238-S24-FV-2
2016-238-Alg-F-31	2016-238-Alg-F-67	2016-238-PR2-FPR-6	2016-238-S25-FV-1
2016-238-Alg-F-32	2016-238-Alg-F-68	2016-238-PR3-FPR-1	2016-238-S25-FV-2
2016-238-Alg-F-33	2016-238-Alg-F-69	2016-238-PR3-FPR-2	2016-238-S33-FV-1
2016-238-Alg-F-34	2016-238-Alg-F-70	2016-238-PR3-FPR-3	2016-238-S33-FV-2
2016-238-Alg-F-35	2016-238-Alg-F-71	2016-238-PR3-FPR-4	2016-238-S33-FV-3
2016-238-Alg-F-36	2016-238-Alg-F-72	2016-238-PR3-FPR-5	2016-238-S33-FV-4
2016-238-Alg-F-37	2016-238-Alg-F-73	2016-238-PR3-FPR-6	2016-238-S34-FV-1

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein 1-3 te Leuven

2016-238-S34-FV-2
2016-238-S37-FV-1
2016-238-S37-FV-2
2016-238-S4T/MS8-FV-1
2016-238-S4T/MS8-FV-2
2016-238-S4T/MS8-FV-3
2016-238-S5T/MS9-FV-1
2016-238-S5T/MS9-FV-2
2016-238-S5T/MS9-FV-3
2016-238-S5T/MS9-FV-4
2016-238-SL1-FO-1
2016-238-SL1-FO-2
2016-238-SL1-FO-3
2016-238-SL1-FW-1
2016-238-SL1-FW-2
2016-238-SL2-FO-1
2016-238-SL2-FO-1
2016-238-SL2-FO-2
2016-238-SL2-FO-3
2016-238-SL2-FO-4
2016-238-SL2-FO-5
2016-238-SL2-FO-6
2016-238-SL2-FO-7
2016-238-SL2-FO-8
2016-238-SL2-FO-9
2016-238-SL2-FO
2016-238-SL2-FO
2016-238-SL2-FO
2016-238-SL2-FW-1
2016-238-SL2-FW-2
2016-238-SL2-FW-3
2016-238-SL2-FW-4
2016-238-SL3-FO-1
2016-238-SL3-FO-2
2016-238-SL3-FO-3
2016-238-SL3-FO-4

Bijlage 2 Sporeninventaris

Afkortingen:

Aflijning/Bewaring:		Kleur:		Kleur:		Textuur/Materiaal:		Bijmenging/Mortel:		Vondsten:	
Re	Redelijk	L-	Licht	gevl.	gevekt	Re	Redelijk	AM	Asmortel	An	Andere
Ze	Zeer	D-	Donker	gelg.	gelaagd	Ze	Zeer	Be	Beton	Bo	Bouwceramiek
				gebr.	gebrokkeld			Bio	Bioturbatie	Ce	Ceramiek
S	Scherp	Br	Bruin	hom.	homogeen	Za	Zacht	Bo	Bouwceramiek	Fa	Faunaresten
D	Diffuus	Gl	Geel	het.	heterogeen	Ha	Hard	BS	Baksteen	Fl	Floraresten
		Go	Groen			Va	Vast	Ce	Cement	Gl	Glas
Sl	Slecht	Gr	Grijs	m.	met	Lo	Los	CeM	Cementmortel	Ku	Kunststof
Go	Goed	Or	Oranje	k.	kern			DKS	Doornikse KS	Le	Leder
		Rd	Rood	r.	rand	Z	Zand	Fe	IJzerconcreties	Li	Litisch materiaal
Var	Variabel	Wt	Wit			L	Leem	Fe-slak	IJzerlak	Me	Metaal
Nat	Niet af te lijnen	Zw	Zwart	vl.	vlekken	K	Klei	FeZS	IJzerzandsteen	Mu	Munt
		Bl	Blauw	sp.	spikkels	V	Veen	Glau	Glaucaniet	Na	Natuursteen
		Pr	Purper	lg.	lagen			HK	Houtskool	Pi	Pijpaarde
		Rz	Roze	lgs.	laagjes			Hu	Humus	St	Staalname
				br.	brokken			K	Kalk		
				fi.	fibers			KM	Kalkmortel		
				to.	tongen			KS	Kalksteen		
				wi.	wiggen			KW	Kwarts		
				le.	lenzen			KZM	Kalkzandmortel		
								KZS	Kalkzandsteen		
								LS	Leisteen		
								Me	Mergel		
								Mg	Mangaan		
								NS	Natuursteen		
								SK	Steenkool		
								TG	Tegel		
								TM	Trasmortel		
								VL	Verbrande leem		
								ZM	Zandmortel		
								ZS	Zandsteen		

Sommige afkortingen zoals kleur en textuur worden ook gebruikt bij de beschrijving van de mortel.

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein 1-3 te Leuven

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal LxBxH (cm.)	Bijmenging / Mortel	Vondsten	(Bewaarde) afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
1	2	1	Muur	Staad verband			BS	Ha LGrWt CeM m. K sp.				jonger dan s2
2	2	1	Muur	Klezoren verband	ReSl		(23x11x5)	Ha DGIWt KM				ouder dan s1 en s8 jonger dan s3
3	2	1	Muur	Wild verband			BS (23x8x6)	Ha LGrWt KM				ouder Dan s2 s8
4	2	1	Muur	Klezoren verband	ReSl		BS (23x11x)	Ha DGIWt KM				
5	2	1	Muur	Staad verband	ReSl		BS (17x10x)	Ha DGIWt KM				
6	2	1	Muur	Niet zichtbaar	ReSl		BS (17x10x)	Ha DGIWt KM		xx83		
7	2	1	Muur	Niet zichtbaar	ReSl		BS	Ha DGIWt KM				ouder Dan s8 en s9
8	2	1	Vloer	Klezoren verband	ReGo		Tg (13x13x)					
9	2	1	Bezetsel	Dambord verband	Variabel		Tg (14,5x14,5x)	Ha DGrWt CeM		xx38		monger Dan m 1 2 3 4 5 6 7
10	2	1	Laag		ZeS	gevl. LGI-GI m. DBr-GI	ReZaLo Z	Gewapend beton, Constructiemetaal		58xx		stabilisee
11	2	1	Laag		ReS	gevl. DBr-Gr		Bo, KM, Bo, KM, Vlak glas, HK		33xx		Waarschijnlijk recent
12	2	1	Puinvulling		ZeS	gebr. DBr-Rd		Bo, KM, KM, Vlak glas, HK		103xx		
13	2	1	Cementlaag	Eén laag	Variabel	LGr-Wt	Beton	Ha LGrWt Be		xx12		
14	2	1	Puinvulling			gebr. DBr-Rd	ZeHaLo	Bo, Bo, Ce, KM, Vlak glas		80xx		
15	2	1	Muur	Niet zichtbaar	ReSl		BS	Za LWtGI KM				gewelf jonger Dan s 16 6
16	2	1	Muur	Staad verband	Variabel		(23x10x5)	Ha DGIWt KM				ouder dan s 15 6 4
17	2	1	Muur	Niet zichtbaar	ReSl		BS	Ha DGrWt CeM				

Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein 1-3 te Leuven

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal LxBxH (cm.)	Bijmenging / Mortel	Vondsten	(Bewaarde) afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
18	2	1	Muur	Halfsteens verband			BS (17x4x)					
19	2	1	Vloer	Klezoren verband	ZeGo							
20	2	1	Laag			gebr. DBr-Rd	Z>L	Bo		x17x		Naast vloer 19 opening ; ; ;
21	3	1	Laag			gevl. LBr-Or m. LBr-Or	ReHaVa L	Bo, HK, Bo				ap1
22	3	1	Laag			hom. LBr	L	Bo, BS, HK				
23	3	1	Kuil				L>Z					
24	3	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	hom. DGr-Zw		Bo		270x55x		
25	3	1	Kuil	Niet zichtbaar	ReS	hom. DBr		Bo		315x200x		insteek waterput vroegere fase
26	3	1	Laag			hom. LBr	L>Z					
27	3	1	Laag		ZeD	hom. LBr	L>Z	Bo				Mogelijk natuurlijk
28	3	1	Laag		ReS	hom. LBr	Z>L	Bo, HK				
29	3	1	Kuil		Var	gebr. DRd-Br				350x130x		
30	3	1	Muur		ReSl	gebr. LGr-Wt	BS	Ha LGrWt CeM				
31	3	1	Insteekvulling				Z>L	Sintels		71x40x		
32	3	1	Muur	Niet zichtbaar	ReSl		BS	Ha LGIWt KM				
33	3	1	Muur	Niet zichtbaar	ReGo		BS (23x11x)					
34	3	1	Vulling					LS		90x85x		waterput

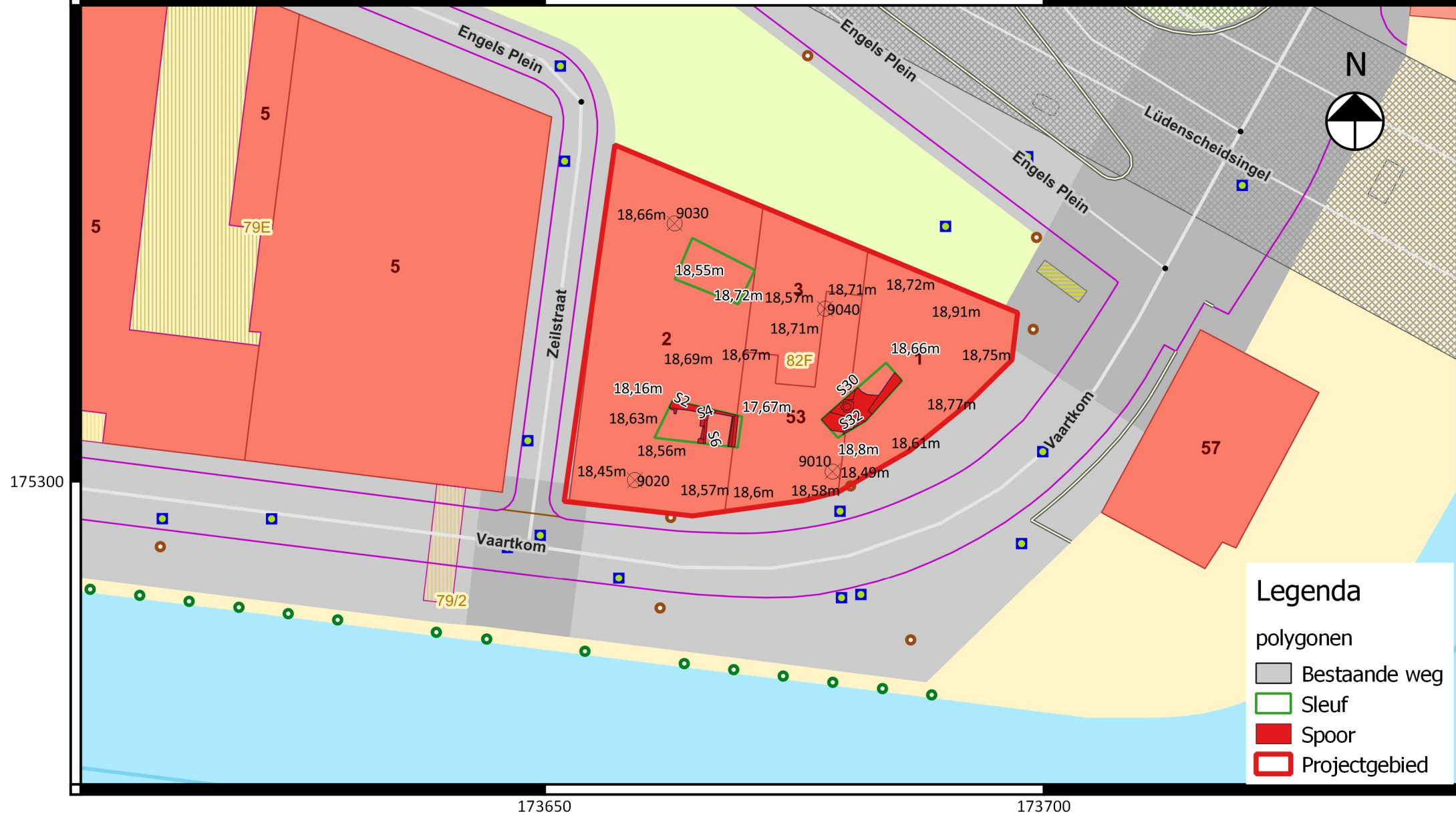
Het archeologisch vooronderzoek aan het Engels Plein 1-3 te Leuven

Spoor	Proefsleuf	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal LxBxH (cm.)	Bijmenging / Mortel	Vondsten	(Bewaarde) afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
35	3	1	Muur		ReSl			Ha LGrWt CeM				
36	3	1	Muur		ReSl		BS	CeM				
37	2	1	Vloer				(12x12x3)					
38	2	1	Vloer				(11x11x)					
39	3	1	Kuil	Niet zichtbaar	ReS	gebr. DRd-Or		HK, KM		170x66x		

Bijlage 3 Vondsteninventaris

Totaal: 32

Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
				Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.				
	12	Puinvulling								20		
Ceramiek	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	1		
2016-238-S12-Ce20	Wielgedraaid			recente bloempot						1		
Glas	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	16		
2016-238-S12-GI11	Vlak glas Kleurloos									8		
2016-238-S12-GI12	Vlak glas Groen									8		
Kunststof	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Boven	Midden	Onder	Additieven	Arch. vol.	1		
2016-238-S12-Ku00	Onbepaald									1		
Metaal	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Boven	Midden	Onder	Additieven	Arch. vol.	2		
2016-238-S12-Me00	Onbepaald									2		
Spoorinformatie	Spoornummer	Spoortype	Depositietype	Datering Vulling						N	MAE	M (gr)
	14	Puinvulling								12		
Andere	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Boven	Midden	Onder	Additieven	Arch. vol.	2		
2016-238-S14-An				Blik						2		
Glas	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Rand	Wand	Bodem	Additieven	Arch. vol.	9		
2016-238-S14-GI12	Vlak glas Groen									3		
2016-238-S14-GI11	Vlak glas Kleurloos									6		
Kunststof	Materiaal	Vorm	Datering	Opmerkingen	Boven	Midden	Onder	Additieven	Arch. vol.	1		
2016-238-S14-Ku00	Onbepaald									1		

175300

173650

173700